

„DNB Latvijas barometra” apraksts

„DNB Latvijas barometrs” ir Latvijas iedzīvotāju noskaņojuma, viedokļu un attieksmes pret dažādiem sociāliem, ekonomiskiem u.c. jautājumiem pētījums, kurš ietver arī dažādu sfēru pazīstamu ekspertu vērtējumu un cēloņsakarību analīzi.

„DNB Latvijas barometrs” tiek veidots katru mēnesi, un tajā tiek pētītas konkrētā brīža aktuālākās norises. Paralēli katrā no aptaujām sabiedrībai tiek uzdots arī indikatoru jautājumu kopums, kas norāda uz vispārējā sabiedrības noskaņojuma izmaiņām.

Dati tiek iegūti SKDS Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju aptaujā, veicot tiešās intervijas respondentu dzīves vietās. Ar stratificētās nejaušās izlases metodi katru mēnesi tiek aptaujāti ne mazāk kā 1000 respondenti vecumā no 18 līdz 74 gadiem visā Latvijā. Izlase ir reprezentatīva attiecībā pret ģenerālo kopumu. Pētījuma statistiskā kļūda kopējiem atbilžu sadalījumiem nepārsniedz + / - 3% robežas.

„DNB Latvijas barometra” Nr.78 satura rādītājs

Informācija par „DNB Latvijas barometru”	1
I DAĻA - INDIKATORI	
Kopējais sabiedrības noskaņojums	3
Tagadnes un nākotnes vērtējums	3
Kopējās situācijas attīstības vērtējums	4
Latvijas ekonomikas stāvokļa vērtējums	4
Ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums	6
Iespēju atrast labu darbu vērtējums	7
Valdības darba vērtējums	7
II EKSPERTU KOMENTĀRI PAR INDIKATORIEM	
Ivars Austers, Margarita Dunska, Jānis Grasis, Arnis Lapiņš, Uldis Osis, Ieva Strode	8
III DAĻA – DROŠĪBA INTERNETĀ	
Interneta izmantošana.....	11
Informētība un saskarsme ar krāpniecību internetā	12
Attieksme pret apsūdzēto kibernetizētos izdošanu citām valstīm.....	14
IV DAĻA – EKSPERTU KOMENTĀRI PAR DROŠĪBU INTERNETĀ	
Aleksandrs Bepalovs, Margarita Dunska, Juris Gulbis, Irvins Gustsons, Baiba Kaškina, Artūrs Lavrenovs, Ilze Murāne, Signe Plūmiņa, Jānis Sārns, Ieva Strode. Viesturs Šeļmanovs-Plešs, Jānis Treijs	15
PIELIKUMI	
Aptaujas tehniskā informācija	22
Aptaujā izmantotā anketa.....	23

„DNB Latvijas barometra” Nr.78 vajadzībām veikto aptauju tehniskā informācija

Aptaujas dati iegūti pētījumu centra SKDS Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju aptaujā laika posmā no 13.02.2015. līdz 26.02.2015. Ar stratificētās nejaušās izlases metodi, veicot tiešās intervijas respondentu dzīves vietās, tika aptaujāts 1001 respondents vecumā no 18 līdz 74 gadiem visā Latvijā.

I DAĻA – INDIKATORI

„DNB Latvijas barometra” Nr.78 galvenie rezultāti

„DNB Latvijas barometra” Nr.78 dati liecina, ka iedzīvotāju noskaņojums, salīdzinājumā ar janvāri, ir pasliktinājies gandrīz visās pētītajās jomās, un vislielākais kritums ir vērojams kopējās situācijas attīstības vērtējumā (par 13 punktiem). Tiesa, pašreizējais ģimenes materiālais stāvoklis un darba izredzes februārī vērtētas atzinīgāk nekā pirms mēneša.

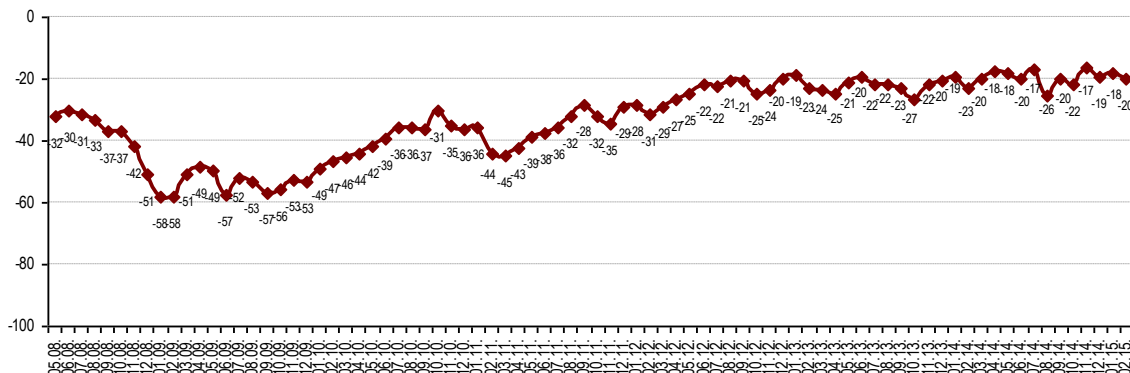
- Kā minēts iepriekš, februārī vislielākais kritums ir vērojams **kopējās situācijas attīstības** vērtējumā: indekss no -11 janvārī ir pazeminājies līdz -24.
- Nedaudz kritiskāki vērtējumi februārī, salīdzinājumā ar janvāri, sniegti arī **pašreizējai Latvijas ekonomikas situācijai**: 4% respondenti uzskatīja to par labu, bet 50% - par sliktu. Pašreizējā ekonomikas stāvokļa vērtējuma indekss februārī ir -30 (2014.gada novembrī, decembrī un 2015.gada janvārī: -29).
- Jautāti, vai ekonomikas situācija Latvijā šobrīd uzlabojas, pasliktinās vai nemainās, 14% aptaujāto pāda uzskatu, ka situācija uzlabojas. Uz pasliktināšanos norādīja 32%, bet 49% uzskatīja to par nemainīgu. **Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu virziena** indekss februārī ir -18.
- Kritiskāki vērtējumi nekā pirms mēneša sniegti arī Latvijas **ekonomikas attīstības prognozēm**: indekss no 0 janvārī ir pazeminājies līdz -3 februārī. To, ka ekonomikas stāvoklis pēc gada būs uzlabojies, norādīja 21%, bet to, ka tas būs pasliktinājies, - 23%.
- Viens no retajiem indeksiem, kas februārī ir pakāpies, ir **ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums** (no -17 līdz -13). Pozitīvi savas ģimenes finansiālo situāciju raksturoja 11%, bet negatīvi - 31%. Visbiežāk iedzīvotāji uzskatījuši, ka viņu materiālais stāvoklis ir „viduvējs” (57%).
- Savukārt, izsakot **prognozes par ģimenes materiālo stāvokli** pēc gada, iedzīvotāju noskaņojums, salīdzinājumā ar janvāri, nav mainījies: Ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognozes indekss gan janvārī, gan februārī ir +4.
- Optimistiskāk nekā janvārī aptaujātie Latvijas iedzīvotāji februārī vērtējuši **izredzes atrast labu darbu** Latvijā: indekss ir pakāpies par četriem punktiem uz augšu (no -46 janvārī līdz -42 februārī). Tiesa, joprojām iedzīvotāji ievērojami biežāk uzskata, ka iespējas atrast labu darbu ir sliktas (64%), nekā labas (4%).
- Saskaņā ar aptaujas datiem februārī ar **valdības darbu** apmierināti bija 24%, bet neapmierinātību pāda 68%. Valdības darba vērtējuma indekss februārī ir -32 (janvārī: -31).

Mēneša laikā notikušās izmaiņas (01.2015.-02.2015.)	
KOPĒJIE INDEKSI	izmaiņas punktos
Kopējā noskaņojuma INDEKSS	 -2
Tagadnes vērtējuma INDEKSS	 -2
Nākotnes vērtējuma INDEKSS	 -2
APAKŠINDEKSI	izmaiņas punktos
Kopējās situācijas attīstības vērtējums	 -13
Pašreizējā ekonomikas stāvokļa vērtējums	 -1
Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu vērtējums	 -2
Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības prognozes	 -3
Pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums	 +4
Ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognozes	 0
Darba izredžu vērtējums	 +4
Valdības darba vērtējums	 -1

Tabulā attēlotas mēneša laikā notikušās izmaiņas (starpība punktos) "DNB Latvijas barometra" ietvaros mēritajos indeksos. Visi indeksi var svārstīties no +100 (visi vērtējumi pozitīvi) līdz -100 (visi vērtējumi negatīvi).

Kopējais sabiedrības noskaņojums

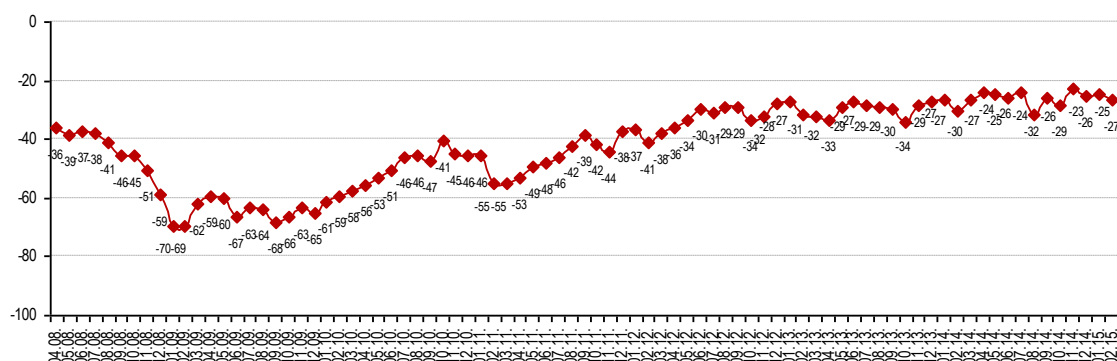
Kopējā noskaņojuma INDEKSS

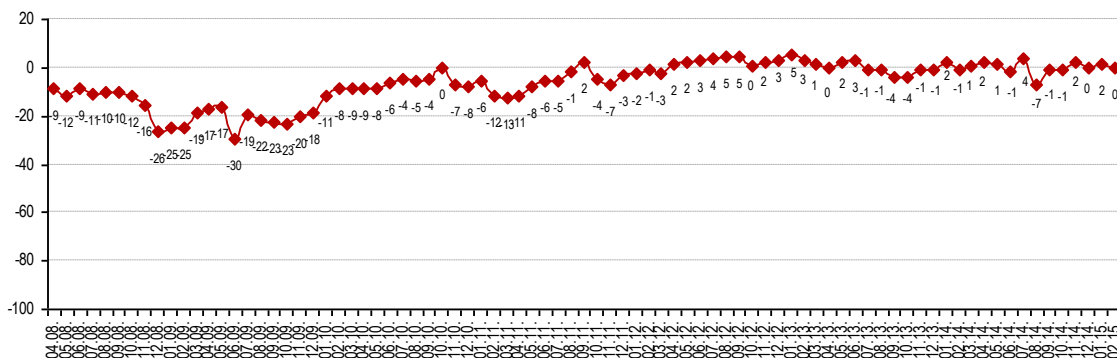
2015.gada februārī iedzīvotāju noskaņojums, salīdzinājumā ar janvāri, ir nedaudz pasliktinājies: Kopējā noskaņojuma indekss ir noslīdējis par diviem punktiem (no -18 līdz -20).

Tagadnes un nākotnes vērtējums

Tagadnes vērtējuma INDEKSS

Nākotnes vērtējuma INDEKSS

Kritiskāki vērtējumi februārī sniegti arī Tagadnei un Nākotnei. Tagadnes vērtējuma indekss ir pazeminājies no -25 janvārī līdz -27 februārī, bet Nākotnes vērtējums – no +2 janvārī līdz 0 februārī.

Kopējā noskaņojuma indekss ir aprēķināts, balstoties uz „DNB Latvijas barometra” iegūtajiem rādītājiem par iedzīvotāju attieksmi pret kopējo situāciju Latvijā, valdības darbu, ekonomikas stāvokli un tā attīstības tendencēm, darba iespējām, kā arī iedzīvotāju materiālā stāvokļa pašvērtējumu. Kopējā noskaņojuma indekss ir iegūts no 8 apakšindeksiem, kas detalizētāk analizēti tālāk materiālā. Indekss var svārstīties no +100 (visi vērtējumi pozitīvi) līdz -100 (visi vērtējumi negatīvi).

Tagadnes vērtējuma indekss tiek aprēķināts kā vidējais rādītājs no 6 apakšindeksiem (kopējās situācijas attīstības vērtējuma, pašreizējā ekonomikas stāvokļa vērtējuma, ekonomikas stāvokļa izmaiņu virziena, pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējuma, darba izredžu vērtējuma un valdības darba vērtējuma indekss).

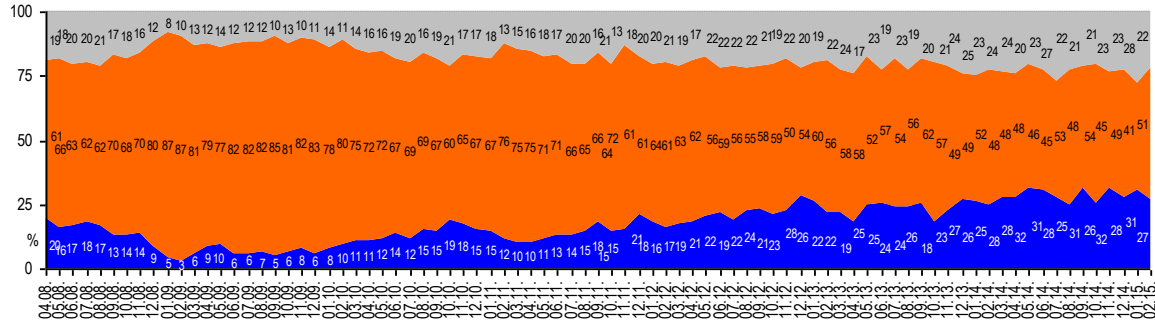
Nākotnes vērtējuma indekss tiek aprēķināts kā vidējais rādītājs no 2 apakšindeksiem (Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības prognozes un ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognozes).

Kopējās situācijas attīstības vērtējums

Vai, Jūsuprāt, situācija Latvijā kopumā attīstās pareizā vai nepareizā virzienā?

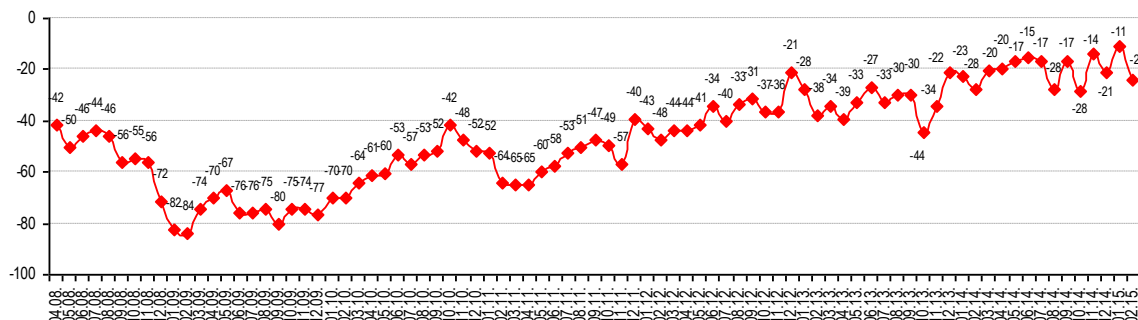
Grūti pateikt
Nepareizā
Pareizā

Visi respondenti

Kopējās situācijas attīstības vērtējuma INDEKSS

Visi respondenti

„DNB Latvijas barometra” Nr.78 dati liecina, ka 2015.gada februārī 27% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju uzskatīja, ka situācija kopumā attīstās pareizā virzienā (janvārī tā domāja 31%). Pretēju viedokli pauda 51% (janvārī 41%). Kopējās situācijas attīstības vērtējuma indekss pēc uzlabošanās, kas bija vērojama janvārī (indekss bija -11), februārī ir nokritis līdz -24.

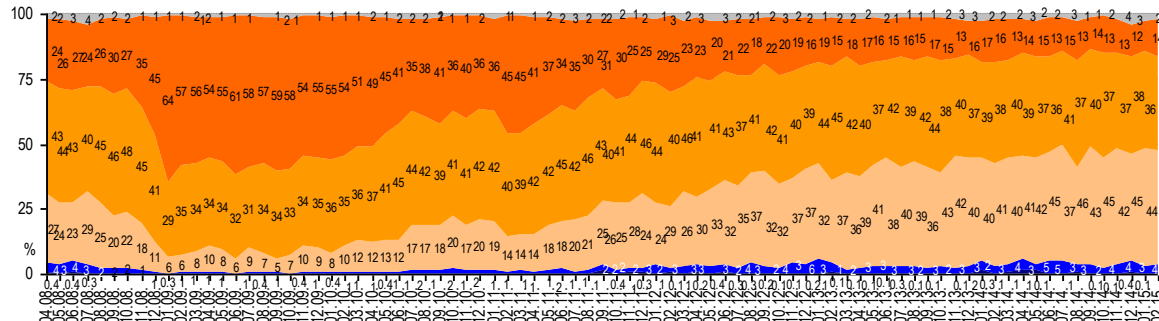
Latvijas ekonomikas stāvokļa vērtējums

Pašreizējā Latvijas ekonomiskā stāvokļa vērtējums

Kā Jūs novērtētu pašreizējo Latvijas ekonomikas stāvokli?
Vai, Jūsuprāt, tas ir...

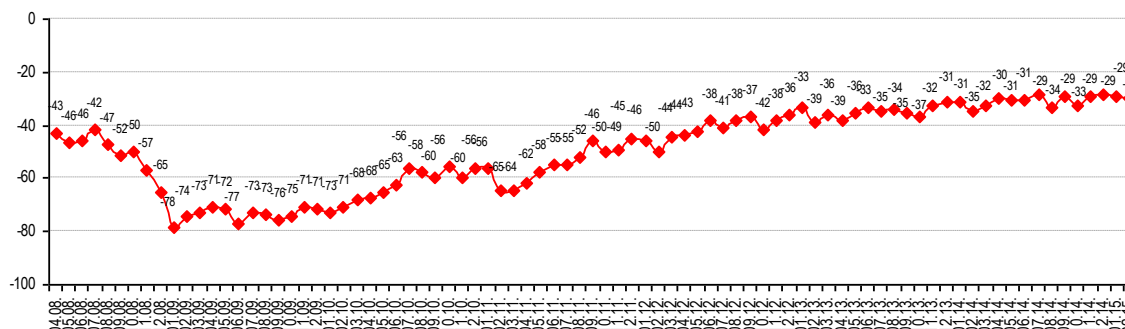
Grūti pateikt
Ļoti slikts
Drīzāk slikts
Viduvējs
Drīzāk labs
Ļoti labs

Visi respondenti

Pašreizējā ekonomikas stāvokļa vērtējuma INDEKSS

Visi respondenti

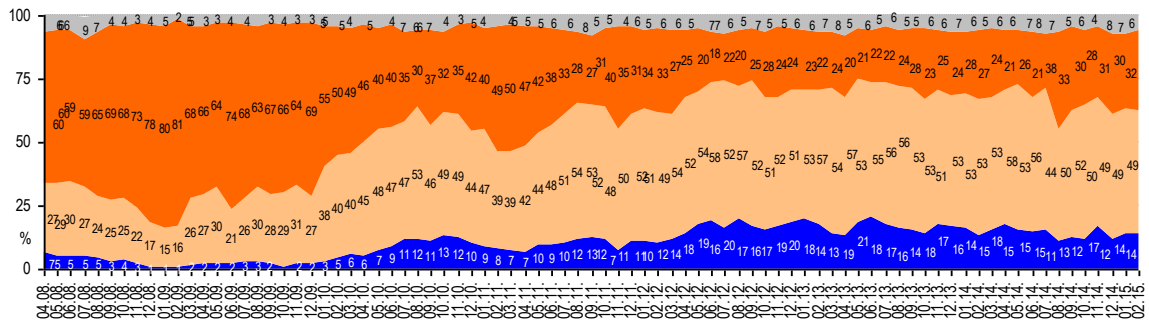
Nedaudz pesimistiskāki nekā pēdējos trīs mēnešos iedzīvotāji bijuši, vērtējot pašreizējo Latvijas ekonomikas stāvokli. Viedokli, ka tas ir labs („ļoti labs” un „drīzāk labs”) pauda 4%, bet par sliktu to uzskatīja 50% (janvārī attiecīgi 3% un 50%). To, ka pašreizējais ekonomikas stāvoklis ir uzskatāms par „viduvēju”, norādīja 44% (janvārī: 45%). Pašreizējā ekonomikas stāvokļa vērtējuma indekss februārī ir -30 (2014.gada novembrī, decembrī un 2015.gada janvārī: -29).

Apakšindeksi atspoguļo pozitīvo un negatīvo vērtējumu īpatsvaru starpību, kur daļēji pozitīvo/negatīvo vērtējumu minēšanas biežums (%) ir reizināts ar koeficientu 0.5, bet pilnībā pozitīvo/negatīvo vērtējumu minēšanas biežums - ar koeficientu 1. Līdz ar to indekss var svārstīties robežās no +100 līdz -100.

Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu vērtējums

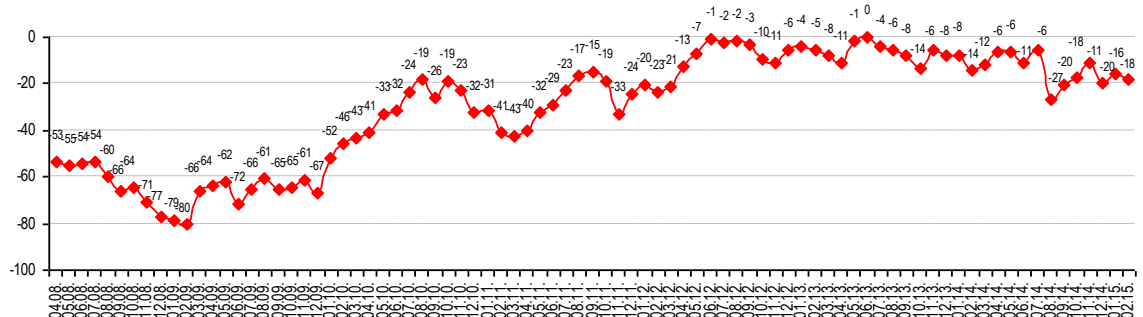
Vai, Jūsaprāt, Latvijas ekonomikas situācija šobrīd kopumā uzlabojas, nemainās vai arī pasliktinās?

Grūti pateikt
Pasliktinās
Nemainās
Uzlabojas
Visi respondenti

Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu virziena INDEKSS

Visi respondenti

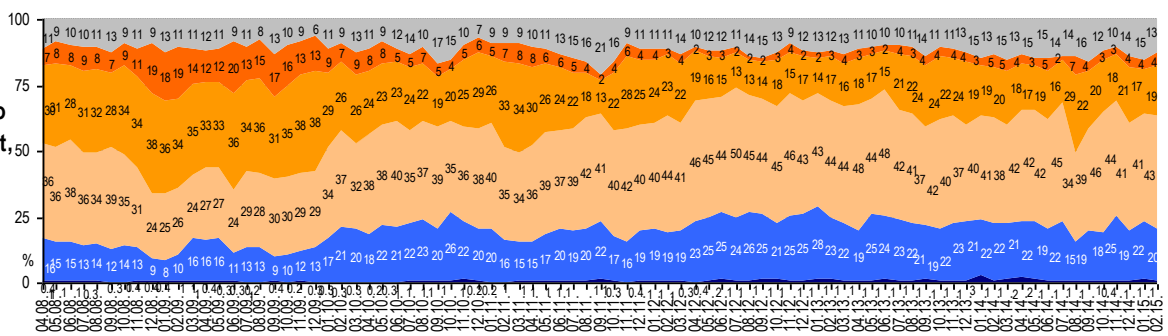

Saskaņā ar „DNB Latvijas barometra” Nr.78 datiem 14% respondentu atbildēja, ka Latvijas ekonomiskā situācija šobrīd kopumā uzlabojas (janvārī: 14%). Uz situācijas pasliktināšanos norādīja 32% (janvārī: 30%), bet 49% uzskatīja, ka situācija nemainās (janvārī: 49%). Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu virziena indekss februārī ir nedaudz kritiskāks nekā pirms mēneša (janvārī: -16, februārī: -18).

Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības prognoze

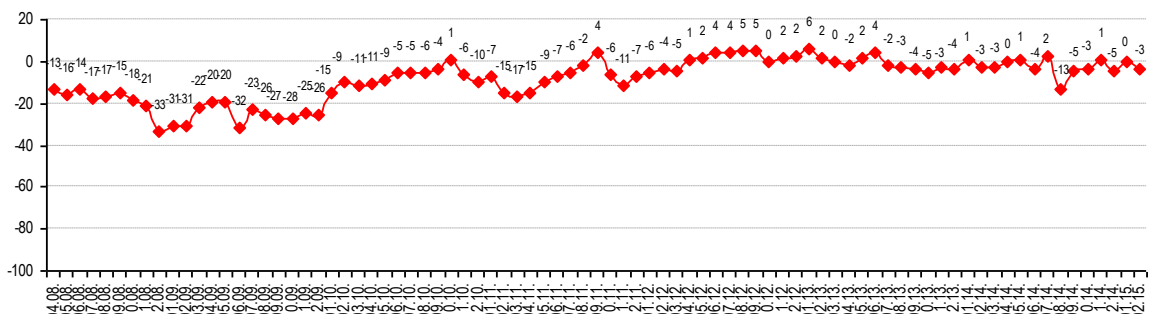
Domājot par Latvijas ekonomikas stāvokli pēc 12 mēnešiem, vai, salīdzinot ar pašreizējo situāciju, tas, Jūsaprāt, visdrīzāk būs...

Grūti pateikt
Ievērojami pasliktināties
Drīzāk pasliktināties
Nebūs mainījies
Nedaudz uzlabojies
Ievērojami uzlabojies
Visi respondenti

Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības prognozes INDEKSS

Visi respondenti

Arī prognozējot, kas notiks ar Latvijas ekonomiku pēc gada, februārī iedzīvotāji bijuši kritiskāki noskaņoti nekā janvārī: ekonomikas stāvokļa uzlabošanas prognozēja 21% (janvārī tā domāja 23%), bet pasliktināšanos – 23% (janvārī: 21%). Visbiežāk (43%) iedzīvotāji norādīja, ka, viņuprāt, ekonomikas stāvoklis nebūs mainījies (janvārī: 41%). Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības indekss februārī ir noslīdējis zem nulles atzīmes (-3, janvārī: 0).

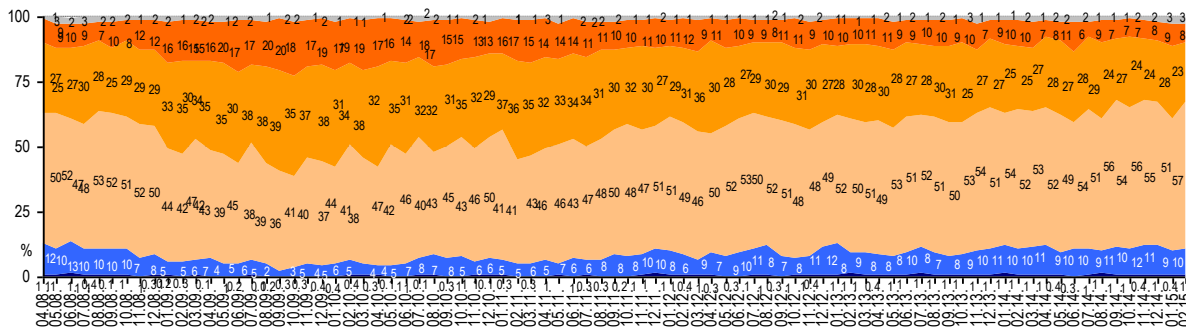
Ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums

Pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums

Kā Jūs novērtētu savu/ savas ģimenes pašreizējo finansiālo stāvokli? Vai, Jūsuprāt, tas ir...

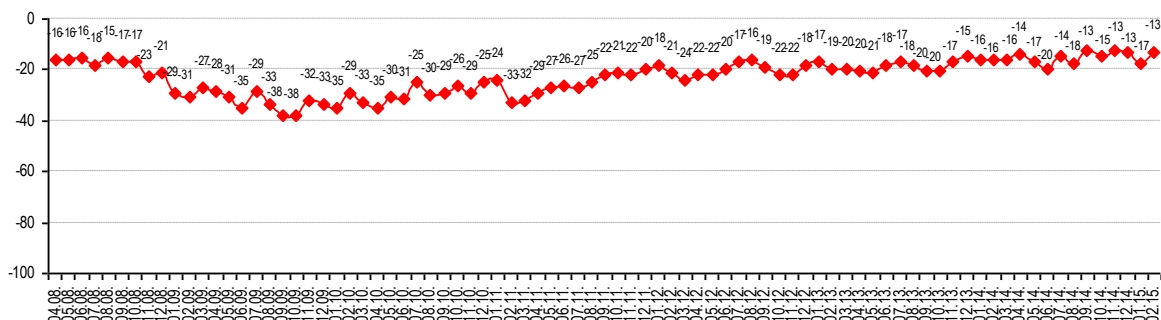
- Grūti pateikt
- Ļoti slikts
- Ļoti labs
- Drīzāk slikts
- Drīzāk labs
- Viduvējs
- Ļoti labs
- Ļoti slikts

Visi respondenti

Pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējuma INDEKSS

Visi respondenti

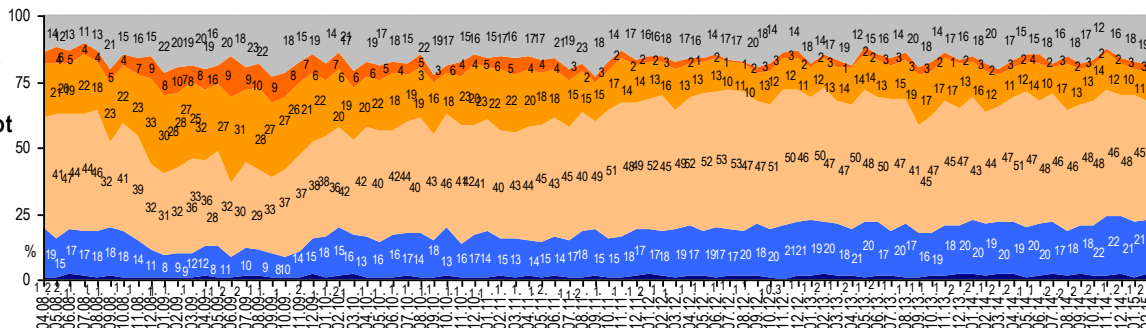
Optimistiskāk nekā pirms mēneša iedzīvotāji bijuši noskaņoti, runājot par pašreizējo ģimenes materiālo situāciju: par labu to uzskatīja 11% (janvārī: 9%), bet par sliktu – 31% (janvārī: 37%). Savas ģimenes finansiālo stāvokli kā „viduvēju” raksturoja 57% (janvārī: 51%). Ģimenes materiālā stāvokļa vērtējuma indekss februārī ir pakāpies no -17 līdz -13.

Ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognoze

Domājot par Jūsu un Jūsu ģimenes materiālo stāvokli pēc 12 mēnešiem, vai, salīdzinot ar pašreizējo situāciju, tas, Jūsuprāt, visdrīzāk būs...

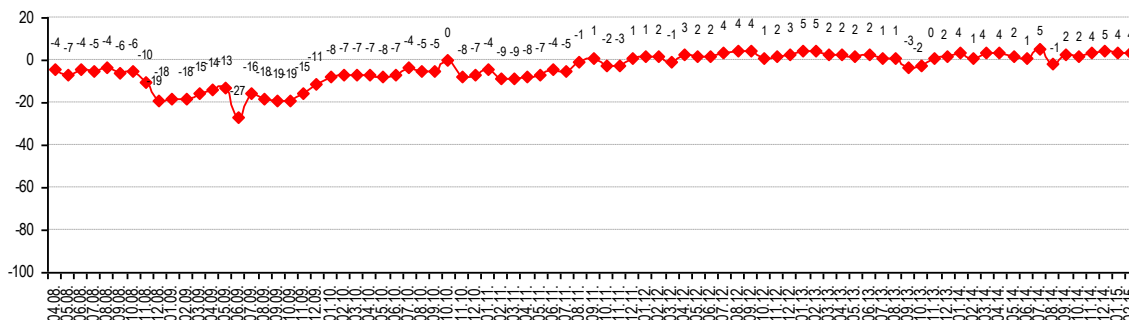
- Grūti pateikt
- Ievērojami pasliktinājies
- Drīzāk pasliktinājies
- Nebūs mainījies
- Nedaudz uzlabojies
- Ievērojami uzlabojies

Visi respondenti

Ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognozes INDEKSS

Visi respondenti

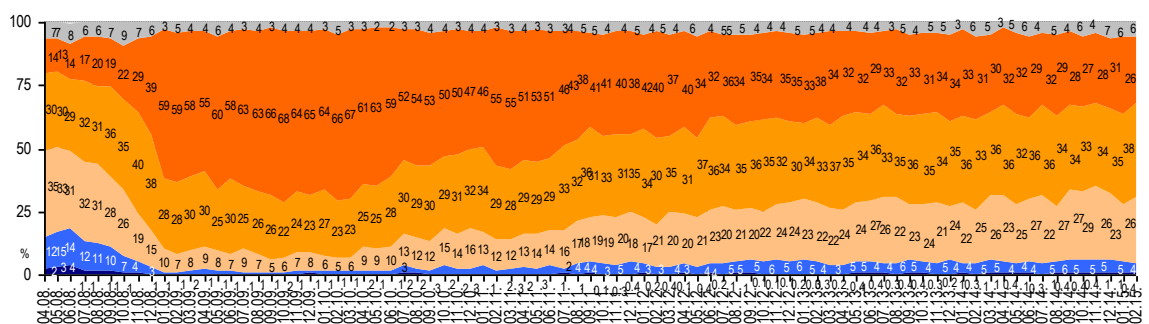
Būtiskas izmaiņas, salīdzinājumā ar janvāri, nav vērojamas ģimenes materiālā stāvokļa prognozēs: gan janvārī, gan februārī indekss ir +4. Pozitīvs skatījums uz ģimenes finansiālo nākotni februārī bija 23% (janvārī: 22%), bet kritisks - 14% (janvārī: 13%). Uzskatu, ka pēc 12 mēnešiem ģimenes materiālā situācija nebūs mainījies, pauda 45% (janvārī: 48%).

Iespēju atrast labu darbu vērtējums

Kādas, Jūsuprāt, šobrīd kopumā ir iespējas Latvijā atrast labu darbu? Vai, Jūsuprāt, tās ir...

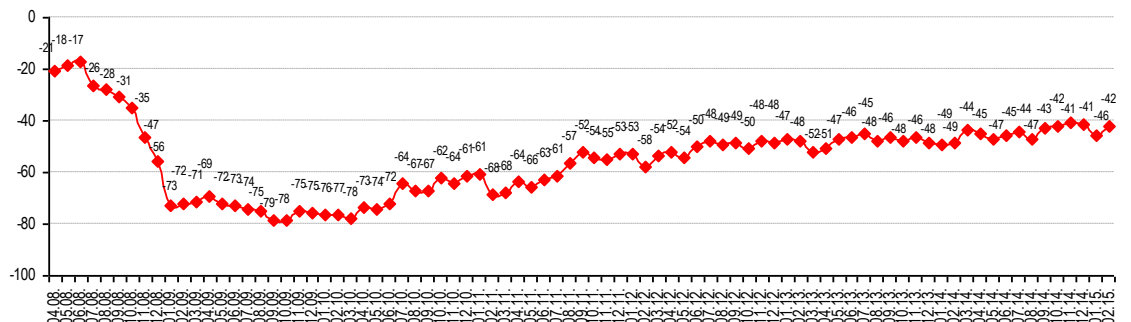
- Grūti pateikt
- Ļoti sliktas
- Drīzāk sliktas
- Viduvējas
- Drīzāk labas
- Ļoti labas

Visi respondenti

Darba izredžu vērtējuma INDEKSS

Visi respondenti

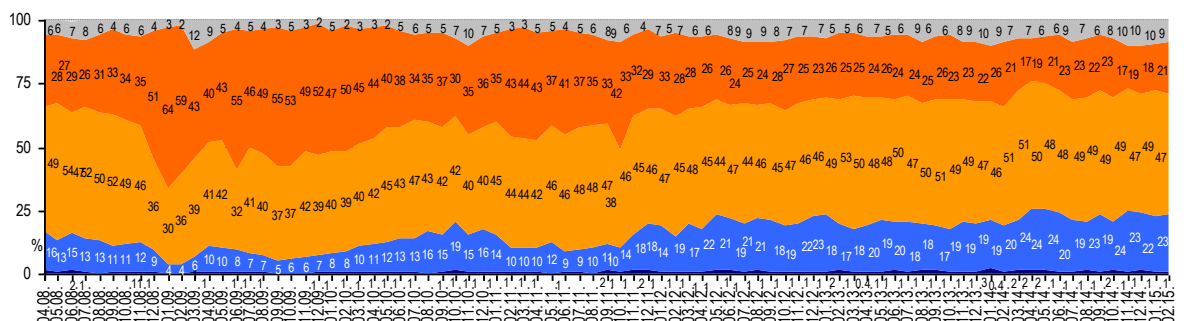
Vērtējot iespējas atrast Latvijā labu darbu, februārī iedzīvotāji bijuši atzinīgāk noskaņoti nekā pirms mēneša: Darba izredžu vērtējuma indekss no -46 ir pakāpies līdz -42. Tiesa, tas joprojām ir zemāks, nekā 2014.gada novembrī un decembrī, kad indekss bija -41. Saskaņā ar pētījuma rezultātiem 4% respondentu atbildēja, ka izredzes Latvijā atrast labu darbu ir labas. Par sliktām tās uzskatīja 64%, bet 26% norādīja, kas tās ir „viduvējas”.

Valdības darba vērtējums

Kā Jūs šobrīd vērtējat Latvijas valdības darbu? Vai Jūs ar to esat...

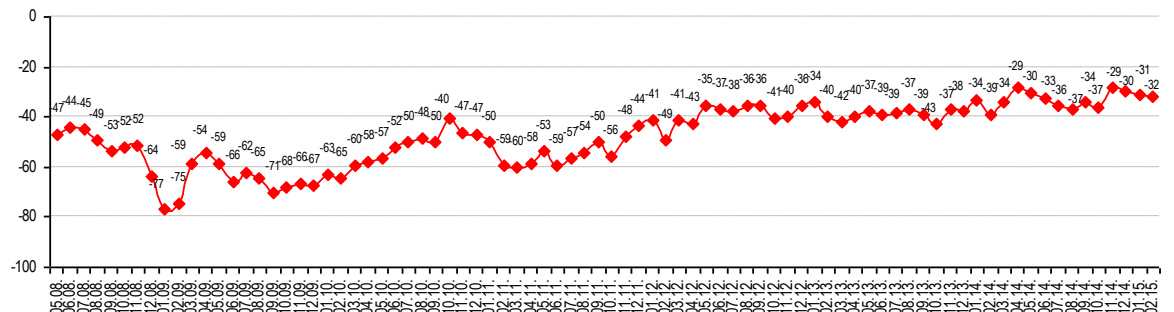
- Grūti pateikt
- Pilnībā neapmierināts
- Drīzāk neapmierināts
- Drīzāk apmierināts
- Pilnībā apmierināts

Visi respondenti

Valdības darba vērtējuma INDEKSS

Visi respondenti

„DNB Latvijas barometra” Nr.78 dati ļauj secināt, ka februārī pozitīvu attieksmi pret Latvijas valdības darbu pauda 24% (janvārī: 23%) respondentu. Negatīvu vērtējumu sniedza 68% (janvārī: 67%). Valdības darba vērtējuma indekss februārī ir -32 (janvārī: -31).

II DAĻA – EKSPERTU KOMENTĀRI PAR INDIKATORIEM

Ivars Austers, Latvijas Universitātes profesors sociālajā psiholoģijā

Manuprāt, jābūt piesardzīgiem, pesimistiski interpretējot vairuma indeksu samazināšanos kopš janvāra. Kopējais indekss noteikti ir sensitīvāks attiecībā uz mediju pausto situācijas vērtējumu, piemēram, starptautisko stāvokli. Taču par reālistiskāku nākotnes vērtējumu būtu jāuzskata savas ģimenes materiālā stāvokļa un tā visumā nemainīgās prognozes, kā arī izredžu atrast labu darbu Latvijā kopumā konstants vērtējums. Cilvēki, domājot par nākotni, par atskaites punktu noteikti vairāk izmantos sevi un ģimeni – „es jūtu, tāpat tā ir”. Turklāt arī valdības darba vērtējums faktiski nav mainījies. Savelkot kopā - zināma stagnācija, nākotnes izredžu status quo iekapsulēšanās.

Margarita Dunska, Dr.oec., Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes profesore

Latvijas iedzīvotāju noskaņojums un ekonomiskās situācijas novērtējumi turpina „lēkāt”. Ikmēneša svārstības turpinās jau diezgan ilgi. Ja janvārī, salīdzinot ar iepriekšējā gada nogali, visi kopējie indeksi un gandrīz visi apakšindeksi bija pakāpušies, tad šogad februārī atkal lielākā daļa novērtējumu pasliktinājušies. Tas norāda galvenokārt uz to, ka cilvēki nejūtas stabili, kopējā ekonomiskā un politiskā situācija nerada drošības sajūtu. Vislielākās negatīvās izmaiņas februārī ir kopējās situācijas attīstības vērtējumā – salīdzinot ar janvāri, indekss samazinājies par 13 punktiem. Tieši kopējā situācija acīmredzot cilvēkiem rada šo nedrošības sajūtu. Tiesa, jāatzīmē, ka tomēr kopējās situācijas prognozes nākotnē tiek vērtētas daudz pozitīvāk (indeksa vērtējumi ir tuvi nullei, salīdzinot ar izteikti negatīvajiem vērtējumiem citos jautājumos) – februārī indekss samazinājās par 3 punktiem. Pretstatā negatīvajām izmaiņām visos kopējos indeksos ir interesanti, ka diezgan ievērojami uzlabojas pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums un palikušas nemainīgas ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognozes. Tomēr, atšķirībā no kopējās situācijas, aptaujātie savu personīgo stāvokli vērtē pozitīvāk, un vērtējumi ir ne tik svārstīgi. Domāju, ka šī situācija ir labāk pārredzama un lielākā mērā prognozējama, salīdzinot ar to, kas notiek apkārt. Vēl viena neparasta lieta – otrs indekss ar pozitīvajām izmaiņām februārī ir darba izredžu vērtējums. Šī indikatora vērtējumi joprojām ir visnegatīvākie, bet tomēr februāra aptaujā indekss palielinājās par četriem punktiem, kas šim indeksam ir diezgan neraksturīgi. Kopumā tendences vērtējumiem svārstīties saglabājas, diemžēl nevar teikt, ka sabiedrības noskaņojums paliek stabilāks.

Jānis Grasis, Banku augstskolas asociētais profesors

Jaunākā „DNB Latvijas barometra” pētījums rāda, ka iedzīvotāju optimisma noskaņojums ir samazinājies gandrīz visās jomās un vislielākais kritums ir tieši vispārējās situācijas vērtējumam (- 13 %!). Jāatzīst, tas nav nekāds pārsteigums. Cilvēki vērtē situāciju ar saviem maciņiem. Ekonomiskais karš starp ASV, ES un Krieviju turpinās, un nekas neliecina, ka tuvākajā laikā pilnībā tiks atrisināta situācija Ukrainā. Patlaban ir iestājies pamiers, kas atgādina klusumu pirms vētras. Ne visi uzņēmēji ir jau atraduši jaunus tirgus ārpus Krievijas. Savukārt tie, kuriem nav aizliegums pārdot produkciju Krievijā, saskaras ar Krievijas rubļa kursa krituma problēmu. Uz šī fona esošā valdība izskatās kā valdības vietas „izpildītāja”, kuru pamatā satrauc Latvijas prezidentūra Eiropas Savienības Padomē. Iekšpolitiski valdība nenāk ar harizmātisku redzējumu par Latvijas attīstības virzieniem ceļā uz labklājības valsti. No visiem ministriem vienīgi Veselības ministrs mēģina ieviest pārmaiņas savā nozarē. Turklāt vienkāršam cilvēkam svaigā atmiņā elektrības tirgus nesenā „liberalizācija”, kas maciņam nozīmē papildu izdevumus par pieaugošajām elektrības cenām.

Kas iepriecina? Pieaug cilvēku optimisms par iespējām atrast darbu nākotnē. Jācer, ka cilvēki redz darbu šeit, nevis ārzemēs.

Arnis Lapiņš, SIA „P.R.A.E. sabiedriskās attiecības” projektu direktors

„DNB Latvijas barometra” jaunākais pētījums uzrāda divas šķietami atšķirīgas tendences. Atsevišķi barometra indikatori, piemēram, pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums, ir uzlabojušies. Tāpat beidzot ir uzlabojies darba izredžu vērtējums. Tajā pašā laikā vispārējās situācijas vērtējums ir piedzīvojis pamatīgu kritumu – par veseliem 13 procentu punktiem, nokrītot līdz -24.

Taču nekā ļoti pārsteidzoša pētījuma rezultātos nav. Jautājumos, kas skar viņus pašus un ģimeni, tās nākotni ieskaitot, respondenti daudz reālāk izvērtē to, kas ar viņiem notiek un kādas ir pēdējā mēneša tendences, uz kurām balstoties, tiek prognozēta nākotne. Kaut lēnām, bet dzīves līmenis daļai sabiedrības vismaz pagaidām turpina uzlaboties.

Taču, vērtējot situāciju valstī, cilvēki nevar paļauties tikai uz pašu pieredzi, viņu vērtējumu iespaido arī citi faktori – informācija, kas tiek saņemta ar mediju starpniecību un pa citiem kanāliem, viedoklis par valdību un tās spēju uzlabot situāciju valstī, runas par starptautiskā stāvokļa pasliktināšanos un notiekošā negatīvajām ekonomiskajām sekām utt. Turklāt pieļauju, ka daudziem iedzīvotājiem ir beidzies valdības un valsts „saudzēšanas” laiks, ko ievadīja vēlēšanas, kurās uzvarēja tie politiskie spēki, kas spēja pārliecināt vēlētājus, ka sarežģītā starptautiskajā situācijā par viņiem jābalso stabilitātes dēļ („ka tik nebūtu karš!”), bet pārmaiņas, tajā skaitā ekonomikā, tobrīd palika otrā plānā. Paradoksāli, bet liela daļa iedzīvotāju, kas vēlējās pārmaiņas un meklēja alternatīvas, faktiski nobalsoja pret tām. Taču zināms laiks ir pagājis, sliktākās prognozes nav piepildījušās, bet patiesās vēlmes ir grūti apspiest uz ilgu laiku. Cilvēku ekspektācijas ir augstas, bet ne pašreizējā politiskā, ne administratīvā elite tās nespēj apmierināt, kā rezultātā valdības vērtējums ir ļoti zems (-32).

Vai nākamajos mēnešos situācija turpinās pasliktināties, ir grūti prognozēt. Tā kā daudzi indeksi ir sasnieguši ļoti zemu līmeni, tad iespējams arī, ka, iedzīvotājiem reaģējot pat uz visminimālākajām pozitīvajām izmaiņām, varēsim vērot atsevišķu indeksu uzlabošanos, kas gan tuvākajā laikā diez vai ļaus runāt par būtisku kopējā optimisma pieaugumu.

Uldis Osis, ekonomikas doktors, profesors, LZA korespondētājloceklis, Ekonomistu apvienības 2010 loceklis

Jau vairāk nekā divu gadu laikā (kopš 2012.gada rudens), kad kopējā noskaņojuma indekss pirmo reizi bija sasniedzis -20 atzīmi, tas būtiski nav mainījies. Tieši šādu atzīmi aptaujātie deva arī februārī. To varētu uzskatīt pat par sava veida “stabilitāti”, ja vien šī indikatora absolūtā atzīme būtu vismaz neitrāla – 0. Iemesli šādai negatīvai “stabilitātei” ir vairāki. Pirmkārt, joprojām nav pilnībā pārvarētas “trekno” gadu pārmērību radītās pēdējās finanšu krīzes sekas. Kredītu slogs, kas ir viens no galvenajiem iemesliem, kādēļ tūkstošiem cilvēku bijuši spiesti pamest Latviju, lai dotos uz citām zemēm pelnīt naudu, joprojām spiež daudzas ģimenes dzīvot ar minimālu iztiku. Otrkārt, līdz minimumam pēdējos mēnešos samazinājies arī valsts ekonomiskās attīstības temps ar no tā izrietošajām sekām katrai ģimenei – atrast darbu kļuvis grūtāk, ienākumi stagnē. Par to liecina arī Latvijas ekonomiskā stāvokļa izmaiņu indekss, kurš sasniedzis neitrālu atzīmi 2013. gada vidū, mainīja agrāko pozitīvo uzlabošanās tendenci uz negatīvu un pēdējos mēnešos svārstās -16 -18 diapazonā (februārī -18). Treškārt, kopējo situāciju uztvert ar ievērojamu negatīvisma pieskaņu spiež arī ģeopolitiskā situācija – karadarbība Ukrainā, drošības apdraudējumi Latvijai, kas rada neskaidrības par nākotni.

Tomēr jāatzīmē, ka nākotnes vērtējuma indekss absolūtajā izteiksmē nav tik negatīvs. Tas jau kopš 2010. gada rudens svārstās ap 0 atzīmi, tādējādi arī uzrādot nosacītu “stabilitāti”. To varētu interpretēt tā, ka cilvēki nākotnē raugās ar piesardzīgām cerībām.

Ieva Strode, tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centra „SKDS” sociālo un politisko projektu direktore

Raksturojot iedzīvotāju attieksmi pret ekonomisko situāciju Latvijā, jāatzīmē pēdējos mēnešos notikušās stīkās svārstības. Salīdzinot ar iepriekšējo mēnesi, šomēnes ir redzamas gan pozitīvas, gan negatīvas pārmaiņas, bet, analizējot ilgākā laika periodā, jāatzīmē, ka uzlabošanās vai pasliktināšanās tendences neiezīmējas.

III DAĻA – DROŠĪBA INTERNETĀ

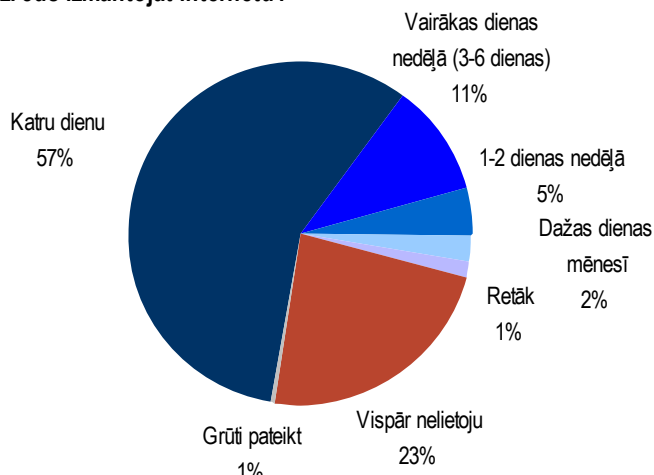
Galvenie rezultāti

„DNB Latvijas barometra” Nr.78 ietvaros respondentiem tika uzdoti jautājumi par interneta lietošanu un saskarsmi ar krāpniecību internetā. Aptaujas dati liecina, ka kopumā to, ka izmanto internetu, norādīja 3/4 Latvijas iedzīvotāju, un visbiežāk tas tiek izmantots, lai apmeklētu sociālos tīklus un izmantotu e-pastus. Savukārt, runājot, par respondentu saskarsmi ar interneta krāpniecību, nedaudz mazāk kā 2/3 atzina, ka ir informēti par krāpšanas veidiem, un nedaudz vairāk nekā 4/5 atzina, ka nekad nav kļuvuši par krāpnieku upuriem. Respondenti, kuri ir cietuši no krāpniecības, biežāk atzīmēja, ka ir kļuvuši par upuriem viltus paziņojumiem par laimestu, ka internetā iegādāta prece nav atbildusi solītajam vai tā netika saņemta u.c.

- Vairāk nekā puse (57%) aptaujāto Latvijas iedzīvotāju norādīja, ka **internetu izmanto** katru dienu. To, ka internetu lieto 3-6 dienas nedēļā, atzina 11%, bet kopumā 8% internetu izmanto retāk. Aptuveni 1/4 (23%) aptaujāto Latvijas iedzīvotāju atbildēja, ka internetu nelieto vispār.
- Par interneta **izmantošanas nolūkiem** visbiežāk tika atzīta sociālo tīklu (73%) un e-pastu (71%) izmantošana. Salīdzinoši bieži respondenti norādīja, ka internetu izmanto, lai meklētu konkrētu informāciju (66%), apmaksātu rēķinus ar interneta bankas starpniecību (62%) un apmeklētu interneta portālus (59%).
- Raksturojot savu **informētību par krāpniecības veidiem** internetā, 61% uzskatīja, ka ir labi informēti. Savu informētību kā vāju raksturoja 36% aptaujas dalībnieku.
- Lielākā daļa aptaujāto Latvijas iedzīvotāju atzina, ka nav tikuši apkrāpti internetā (85%). Analizējot **krāpniecības veidus, no kuriem iedzīvotāji ir cietuši** biežāk, jāsecina, ka 5% ir „uzķērušies” uz viltus paziņojumu internetā par laimestu, 4% - saņēmuši internetā iegādāto preci, kas nav atbildusi solītajam, 3% - nav saņēmuši internetā iegādāto preci, 3% - „uzķērušies” uz viltus investīciju piedāvājumiem u.c.
- Visbiežāk par veidu, kā viņi **pasargā sevi no krāpniecības internetā**, tika atzīta drošu un uzticamu interneta vietņu apmeklēšana (55%). Gandrīz tikpat bieži iedzīvotāji norādīja, ka pasargā sevi, izmantojot pretvīrusu programmatūru (51%).
- Jautāti, **kur viņi vērstos, ja tiktu apkrāpti internetā**, 53% minēja Valsts policiju. IT speciālistu nosauca 25%, bet attiecīgās mājas lapas izstrādātāju/ uzturētāju – 17%. Jāmin, ka 9% atzina, ka nevērstos nekur.
- Lūgti paust attieksmi pret **kibernetizācijas izdošanu citām valstīm**, 47% atbalstīja šādu rīcību. Pret izdošanu bija 30% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju.

Interneta izmantošana

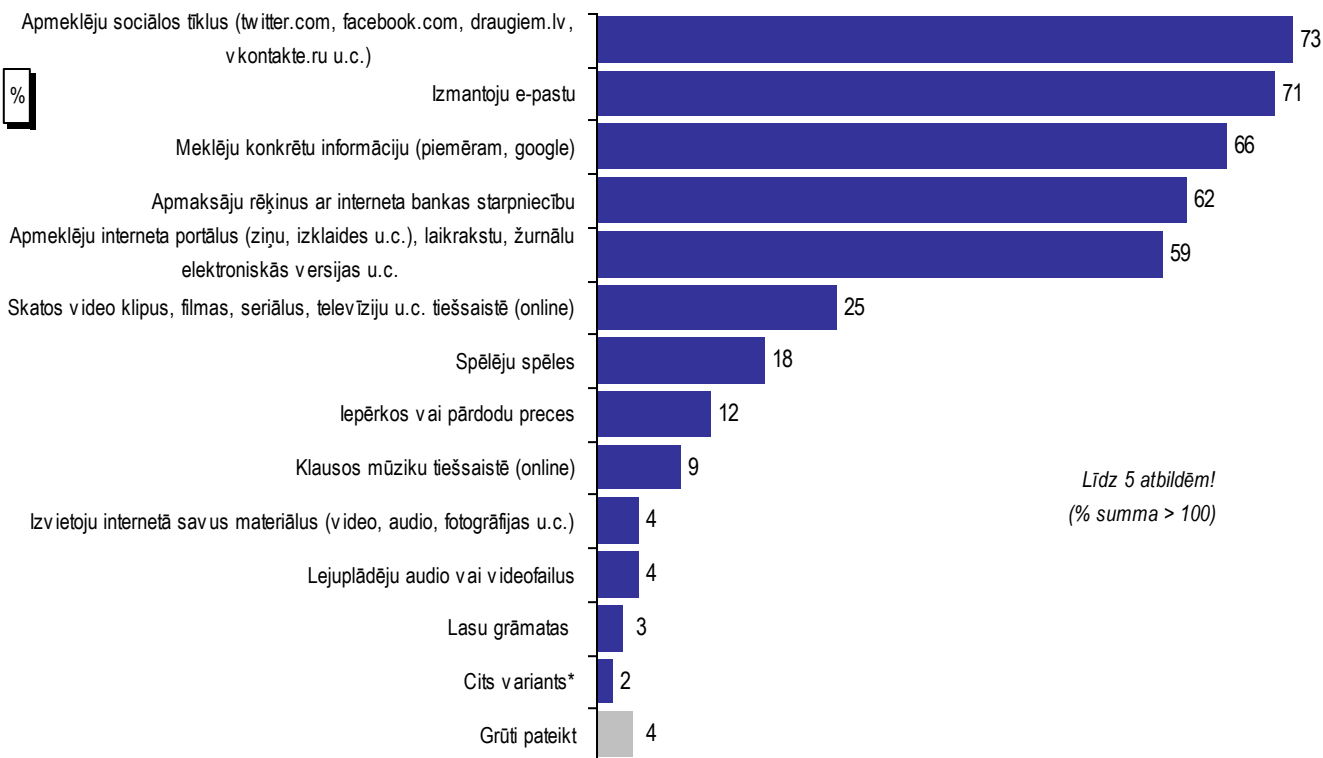
Vidēji cik bieži Jūs izmantojat internetu?

2015.gada 13.februāris - 26.februāris, N=1001 Latvijas iedzīvotājs

2015.gada februārī veiktajā Latvijas iedzīvotāju aptaujā respondentiem lūdza norādīt, cik bieži viņi izmanto internetu. Saskaņā ar rezultātiem, vairāk nekā puse respondentu atzina, ka internetu viņi izmanto katru dienu (57%). To, ka internetu lieto vairākas dienas nedēļā, norādīja 11%, 5% atbildēja, ka to dara vienu vai divas dienas nedēļā, 2% - dažas dienas mēnesī, bet 1% - vēl retāk. Aptuveni katrs ceturtais Latvijas iedzīvotājs (23%) atbildēja, ka internetu neizmanto vispār.

Kādiem nolūkiem Jūs visbiežāk izmantojat internetu?

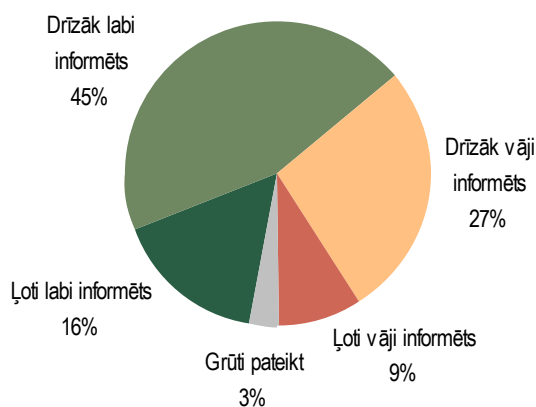
2015.gada 13.februāris - 26.februāris, N=750 Latvijas iedzīvotāji, kuri izmanto internetu

*Kategorijā "Cits variants" ietilpst: "Skype (runāju ar bērniem, sazinos ar tuviniekiem)" (minēts 9 reizes); "darbā, strādāju" (minēts 4 reizes); "strādāju ar grāmatvedības programmu "Greens"" (minēts 1 reizi); "strādāju kā IT speciālists" (minēts 1 reizi).

Respondentiem, kuri atbildēja, ka izmanto internetu, lūdza detalizētāk raksturot, kādiem nolūkiem viņi to dara. Visbiežāk aptaujas dalībnieki norādīja, ka apmeklē sociālos tīklus (73%) un izmanto e-pastu (71%). Salīdzinoši bieži respondenti minēja konkrētas informācijas meklēšanu internetā (66%), rēķinu apmaksu ar banku starpniecību (62%) un interneta portālu apmeklēšanu (59%). Citas atbildes nosauca 1/4 un mazāk.

Informētība un saskarsme ar krāpniecību internetā

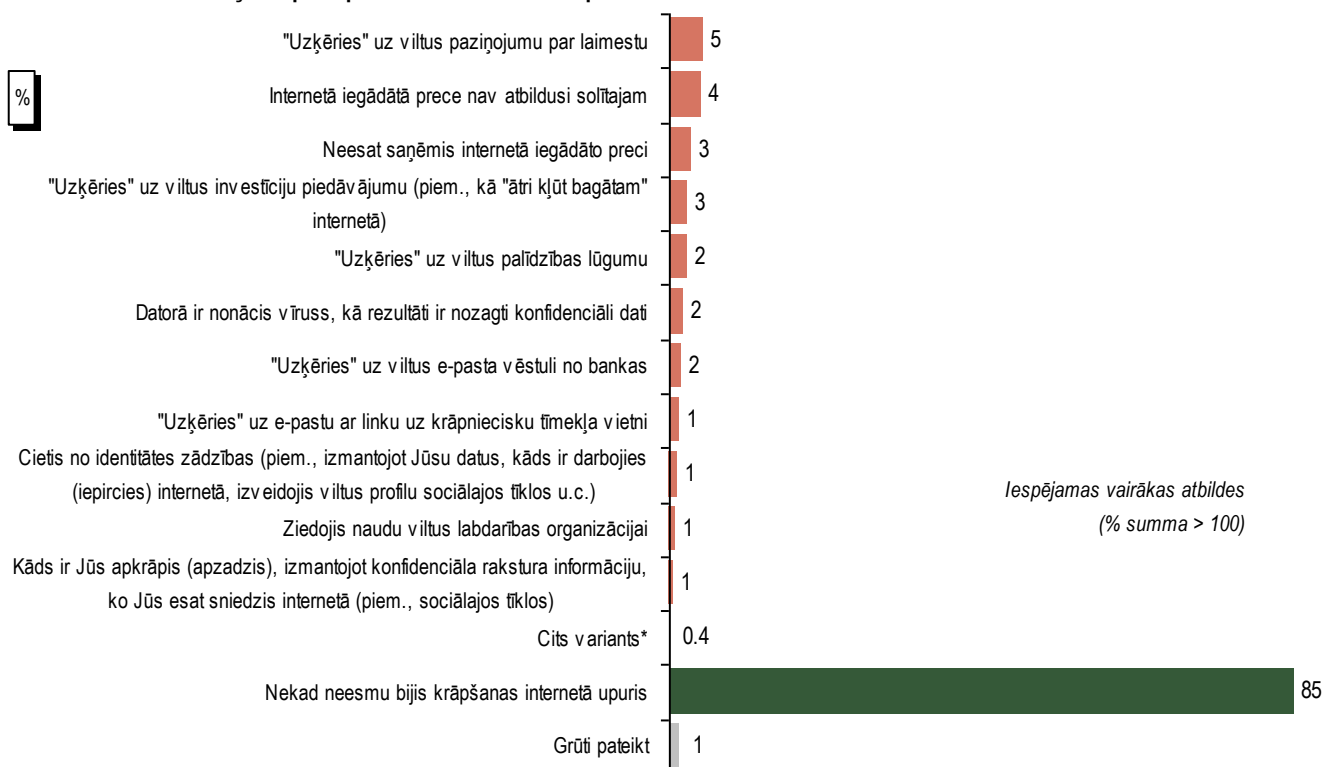
Cik informēts Jūs jūtaties par krāpšanas veidiem internetā?

2015.gada 13.februāris - 26.februāris, N=750 Latvijas iedzīvotāji, kuri izmanto internetu

„DNB Latvijas barometra” Nr.78 ietvaros respondentiem tika uzdoti jautājumi par viņu informētību un saskarsmi ar krāpniecību internetā. Jautāti, cik informēti viņi ir par krāpšanas veidiem internetā, 61% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju atbildēja, ka ir labi informēti (t.sk. „*ļoti labi informēts*” – 16%). To, ka par krāpniecību internetā ir informēti vāji, norādīja 36% (t.sk. „*ļoti vāji informēti*” jūtās 9%).

Vai Jūs kādreiz esat kļuvis par upuri kādam no šiem krāpšanas veidiem internetā?

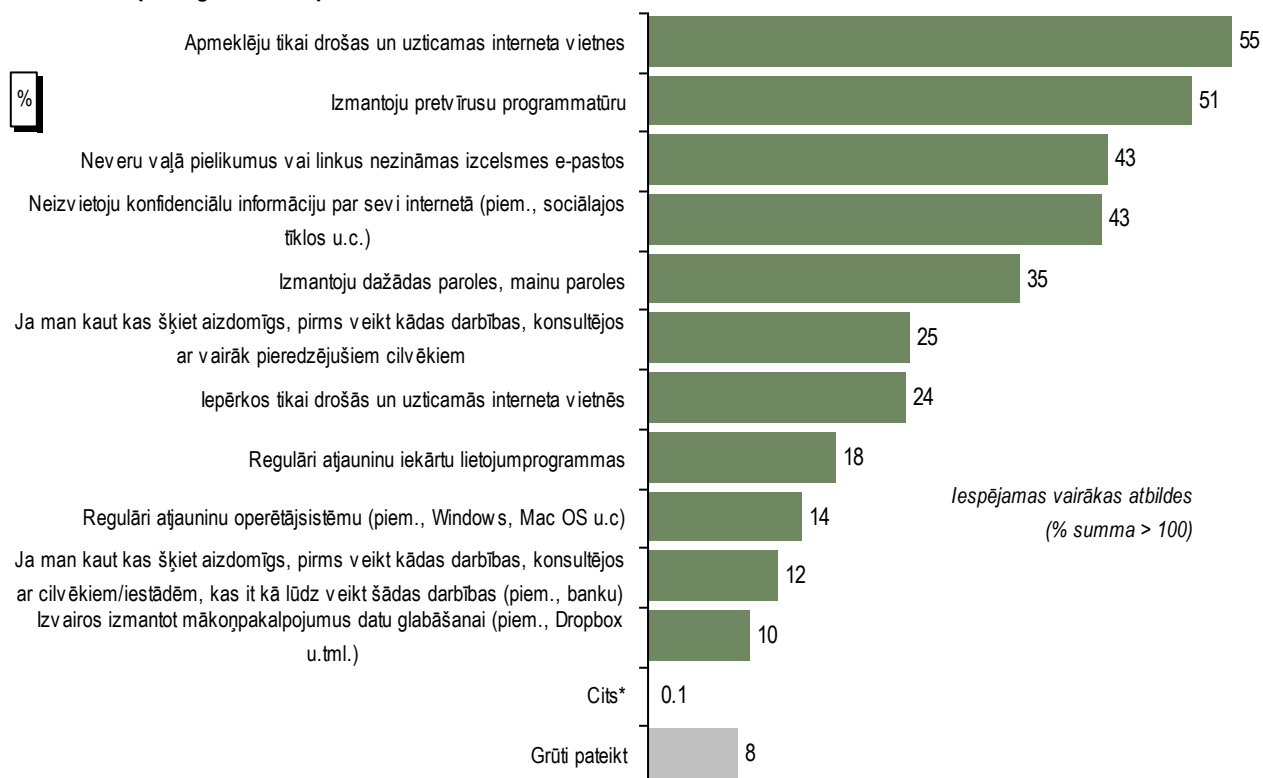

2015.gada 13.februāris - 26.februāris, N=750 Latvijas iedzīvotāji, kuri izmanto internetu

*Kategorijā "*Cits variants*" ietilpst: "ir mēģinājuši ar mani iepazīties un izspiest naudu" (minēts 1 reizi); "neatvēra spamu *"spaini"*" (minēts 1 reizi); "Valsts policija nobloķēja datoru - tā kā vīrusa paziņojums" (minēts 1 reizi).

Lūgti norādīt, ar kādiem krāpšanas veidiem viņi ir saskārušies, 85% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju atbildēja, ka nav kļuvuši par upuri krāpniecībai internetā. Kopumā to, ka ir kļuvuši par upuriem, kādam no krāpšanas veidiem, atzina 14%, un, raksturojot detalizētāk, vērojams, ka 5% minēja, ka ir „uzķērušies” uz viltus paziņojumu par laimestu, 4% norādīja, ka internetā iegādātā prece nav atbildusi solītajam, 3% - nav saņēmuši internetā iegādāto preci, 3% - „uzķērušies” uz viltus investīciju piedāvājumu u.c.

Vai, lai sevi pasargātu no krāpniecības internetā, Jūs esat veicis kādu no šīm darbībām?

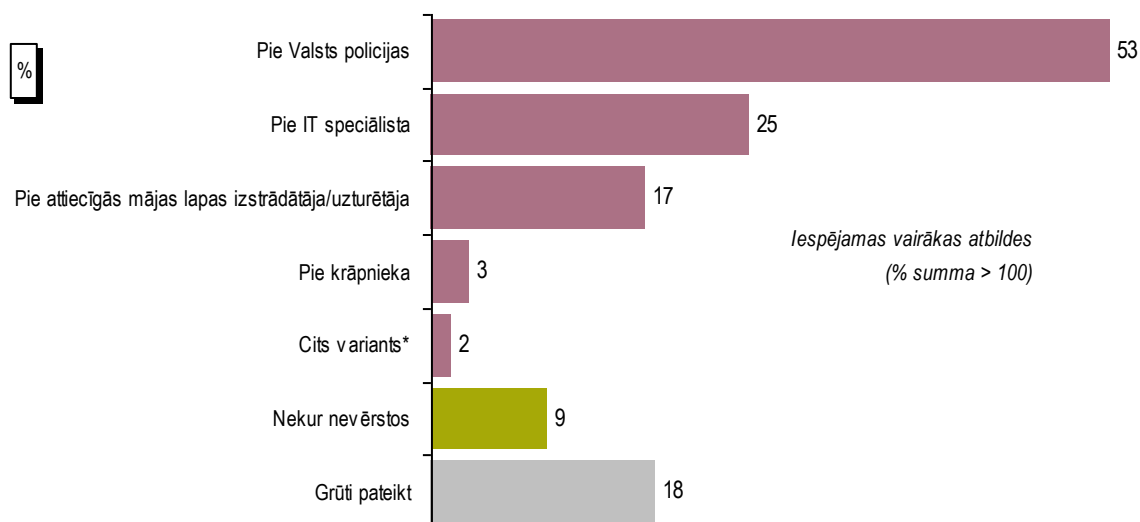

2015.gada 13.februāris - 26.februāris, N=750 Latvijas iedzīvotāji, kuri izmanto internetu

*Kategorijā "Cits" ietilpst: "neko nedaru, bērni to visu izdara" (minēts 1 reizi).

Vairāk nekā puse respondentu atzīmēja, ka, lai izvairītos no krāpniecības internetā, apmeklē tikai drošas un uzticamas interneta vietas (55%), kā arī izmanto pretvīrusu programmatūru (51%). Vienlīdz bieži respondenti norādīja, ka never vaiļā pielikumus vai linkus nezināmas izcelsmes e-pastos (43%) un neizvieto konfidenciālu informāciju par sevi internetā (43%). Citi veidi minēti retāk.

Gadījumā, ja Jūs tiktu apkrāpts internetā, kur Jūs vērstos?

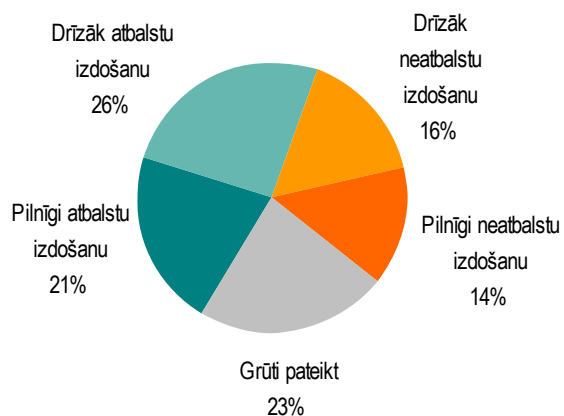
2015.gada 13.februāris - 26.februāris, N=750 Latvijas iedzīvotāji, kuri izmanto internetu

*Kategorijā "Cits variants" ietilpst: "pie radiem, draugiem, pazīstamiem cilvēkiem" (minēts 8 reizes); "atkarīgs no krāpšanas veida" (minēts 1 reizi); "cert.lv" (minēts 1 reizi); "Patērētāju aizsardzības centrā" (minēts 1 reizi); "privātā birojā kādā" (minēts 1 reizi).

Aptaujas dati liecina, ka 53% respondentu gadījumā, ja kļūtu par interneta krāpniecības upuri, vērstos Valsts policijā. Pie IT speciālista tādos gadījumos grieztos 25%, pie attiecīgās mājas lapas izstrādātāja/ uzturētāja – 17%, bet pie krāpnieka – 3%. Jāpiebilst, ka 9% aptaujas dalībnieku atzina, ka, ja viņi tiktu apkrāpti internetā, tad nekur negrieztos pēc palīdzības.

Attieksme pret apsūdzēto kibernoziegumos izdošanu citām valstīm

Kāda ir Jūsu attieksme pret to, ka Latvijas pilsoņi, kas tiek apsūdzēti kibernoziegumos citās valstīs, tiek izdoti tām tiesāšanai?

2015.gada 13.februāris - 26.februāris, N=1001 Latvijas iedzīvotājs

Lūgti raksturot savu attieksmi pret to, ka Latvijas pilsoņi, kas tiek apsūdzēti kibernoziegumos citās valstīs, tiek izdoti tām tiesāšanai, 47% iedzīvotāju pauda tam atbalstu, t.sk. 21% atzina, ka pilnīgi atbalsta izdošanu. Pretēju viedokli pauda 30% respondentu (t.sk. atbildi „pilnīgi neatbalstu izdošanu” izvēlējās 14%).

IV DAĻA – EKSPERTU KOMENTĀRI PAR DROŠĪBU INTERNETĀ

Aleksandrs Bespalovs, Valsts policijas Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvaldes 4. Nodaļas priekšnieka pienākumu izpildītājs

Izvērtējot jaunāko „DNB Latvijas barometra” pētījumu par drošību internetā, var secināt, ka iegūtie dati attēlo faktisko situāciju, ar kuru nākas saskarties tiesībsargāšanas iestādēm, pildot savas funkcijas un uzdevumus cīņā ar kibernetiskajiem noziegumiem.

Patlaban Latvijā interneta vide ir ierasts un ērts sazināšanās līdzeklis un brīva laika pavadīšanas veids. Lielākā daļa sabiedrības ir informēta par izplatītākiem noziedzīgo nodarījumu veidiem internetā un rūpējās par savu drošību. Diemžēl statistika attēlo augsto kibernetisko noziegumu latentuma pakāpi – 47% respondentu neinformē tiesībsargāšanas iestādes par notikušo noziedzīgo nodarījumu. Kā pozitīvu momentu var atzīmēt faktu, ka Latvijas sabiedrība atzīst, ka kibernetiskajai ir izteikts starptautiskais raksturs.

Vēlos uzsvērt, ka interneta vide var arī palīdzēt izvairīties no interneta krāpniecības gadījumiem, jo pārbaudīt informāciju par aizdomīgu pakalpojumu, precīzi vai piedāvājumu var ar vienu datorpeles klikšķi. Esot kibernetiskā, ir jāatceras – brīdināts, tāpat apbruņots!

Margarita Dunska, Dr.oec. Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes profesore

Interesanti, ka 23% respondentu nelieto internetu vispār – mūsdienās tas jau var likties neticami. Protams, jāņem vērā, ka starp atbildējušiem ir dažāda vecuma cilvēki, kuri dzīvo dažādās vietās un ir dažādi situēti. Būtu lietderīgi arī redzēt atbildes sadalījumā pēc šiem kritērijiem. Toties no tiem, kas lieto internetu - dominējošā daļa jeb 57% to lieto katru dienu. Un nav pārsteigums, ka starp biežākajiem lietošanas nolūkiem ir sociālo tīklu apmeklēšana un e-pasta izmantošana, kā arī konkrētas informācijas meklēšana. Šie noteikti arī ir populārākie interneta lietošanas veidi. Attiecībā uz krāpniecību diezgan liela daļa aptaujāto atzīmēja, ka ir labi informēta par šādu iespējamo darbību, bet 36% aptaujāto norādīja, ka ir vāji informēti. No vienas puses, cilvēki zina, ka var sastapties ar krāpniecību, bet, no otras, izskatās, ka informācija par šādiem gadījumiem internetā ir nepietiekama (ja vairāk nekā trešdaļa aptaujāto neuzskata sevi par labi informētiem un līdz ar to vairāk pakļauj sevi riskam būt apkrāptiem). Jāatzīmē, ka kopumā aptaujātie paši ir reti saskārušies ar krāpniecību - 85% respondentu atbildēja, ka nav tikuši apkrāpti. No šādiem aptaujas rezultātiem var uzskatīt, ka krāpniecība internetā nav tik izplatīta, bet tomēr ir nepieciešams sniegt vairāk informācijas un skaidrojumu par iespējamiem kibernetiskajiem noziegumiem un rīcību tādos gadījumos.

Juris Gulbis, SIA „Lattelecom” valdes priekšsēdētājs

Attīstoties informācijas un komunikāciju tehnoloģijām un to pieejamībai, nenoliedzami palielinās dažādi ar drošību saistīti riski. Svarīgi tos apzināties un veikt visas preventīvās darbības, lai mazinātu to iestāšanos.

„DNB Latvijas barometra” pētījuma dati liecina, ka drošība internetā ir sabiedrībai aktuāls jautājums un cilvēki par to uztraucas. Vairāk kā puse jeb 53% respondentu situācijās, ja kļūtu par upuriem interneta krāpniekiem, primāri pēc atbalsta vērstos tiesībsargājošās institūcijās, savukārt gandrīz katrs desmitais jeb 9%, nonākot šādā situācijā, nevērstos nekur. Vadoties pēc datiem, var secināt, ka sabiedrība vairāk uzticas un lielāku atbalstu sagaida tieši no valsts, taču sabiedrības izglītošanā var iesaistīties arī IKT uzņēmumi.

SIA „Lattelecom” īpašu uzmanību pievērš drošības jautājumiem arī bezmaksas datorapmācību projektā „Pieslēdzies, Latvija!”, izveidojot šiem jautājumiem atsevišķu mācību daļu - izglītojot seniorus par iespējamiem draudiem internetā, kā arī sniedz padomus, kā sevi no tiem pasargāt.

Kā liecina pētījuma rezultāti, internets ikdienā tiek izmantots dažādiem mērķiem - 71% aptaujāto min darbības ar e-pastu, 66% aptaujāto - norēķinus ar internetbankas starpniecību. Arvien vairāk pieaug bīstamu interneta vīrusu izplatība, izmantojot e-pasta sūtījumus. Lai arī cilvēki regulāri tiek brīdināti, tomēr 5% aptaujāto atzinuši, ka ir uzķērušies uz viltus paziņojumiem par laimestu. Nokļūstot šādam vīrusam datorā, var neatgriezeniski tikt zaudēti visi tajā uzglabātie dati.

Pirmais drošības solis e-pasta lietošanā ir paaugstinātas drošības elektroniskā pasta pakalpojumu izvēle, kas nodrošina daudzlīmeņu drošības mehānismus - vairāklīmeņu ugunsūmuri, e-pastu plūsmas kontroli pret pārslodzi, vīrusu un surogātpasta kontroli un citus aizsardzības mehānismus. Izvirzot drošību par prioritāti arī šajā jomā, SIA „Lattelecom” pieņēma lēmumu atteikties no bezmaksas e-pasta pakalpojumu sniegšanas, to aizstājot ar augstākās drošības līmeņa elektroniskā pasta pakalpojumiem.

Domājot par datu drošību datorā, ieteicams svarīgus datus neglabāt tajā, bet gan tā saucamajā mākonī. Lai arī pašlaik ir pieejami vairāki starptautiski datu uzglabāšanas pakalpojumi, drošāk datu glabāšanai izmantot lokālu, uzticamu un ērti sasniedzamu pakalpojuma sniedzēju. Apzinoties, pieaugošos datu apmaiņas apjomu un domājot par drošu datu uzglabāšanu, SIA „Lattelecom” pērn izveidoja ērtu datu apmaiņas un uzglabāšanas vietni eDati.

Vairāk nekā puse Latvijas iedzīvotāju norādīja, ka internetu lieto katru dienu (57% aptaujāto). Turklāt 73% aptaujāto to izmanto sociālo tīklu lietošanai, kas būtiski palielina interneta lietojamību bērnu un jauniešu vidū. SIA „Lattelecom” izdevies Latviju aprīkot ar astoto ātrāko internetu pasaulē, kā arī ieviest plašu bezmaksas WiFi tīklu, tāpēc vienlaikus veicam arī izglītojošo darbu – kopā ar CERT.LV un Net-safe Latvija izstrādājam semināru ciklu „Internets - lieto drošāk un atbildīgāk”, kuru laikā gan skolēniem, gan skolotājiem sniedzam padomus gudro tehnoloģiju lietošanā.

Drošība internetā nav atkarīga no interneta veida vai pakalpojuma sniedzēja, to ietekmē lietotāju uzvedība un zināšanas, ko var iemācīties līdzīgi kā ceļu satiksmes noteikumus. Pieaugot tehnoloģiju nozīmei mūsu ikdienas dzīvē, par drošības jautājumiem jāturpina runāt, ik pa laikam atgādinot, kā interneta vidē pasargāt sevi un līdzcilvēkus.

Irvins Gustsons, DNB bankas Informācijas sistēmu drošības speciālists

Drošība internetā ir tēma, kas plašākas sabiedrības uzmanības lokā parādījās pirms vairākiem gadiem, un tās aktualitāte ar katru gadu palielinās. Gan bankas, gan citas institūcijas (piemēram, Informācijas tehnoloģiju drošības incidentu novēršanas institūcija CERT.LV u.c.) pievērš uzmanību sabiedrības informēšanai par drošību internetā un iespējamām krāpniecības pazīmēm. Lai gan „DNB Latvijas barometra” pētījuma dati rāda, ka divas trešdaļas Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka to informētības līmenis par krāpniecības veidiem internetā ir augsts (61%), viena trešdaļa respondentu uzskata, ka ir vāji informēti (36%), tajā skaitā 9% norāda, ka ir pat ļoti vāji informēti par šo problēmu un iespēju no tās izvairīties. Tādējādi ir pamats apgalvojumam, ka ir ļoti daudz Latvijas iedzīvotāju, kas neapzinās savu un savas ģimenes iespējamo apdraudējumu, strādājot internetā.

Pārsteigumu sagādāja arī fakts, ka pat 85% no aptaujātajiem Latvijas iedzīvotājiem uzskata, ka nav apkrāpti internetā, turklāt tikai 2% no visiem respondentiem uzskata, ka ir bijuši pakļauti mēģinājumiem izkrāpt konfidencialus datus ar vīrusu inficēta datora palīdzību. Jau pāris gadu šī problēma – ar e-pastu palīdzību izsūtītas saites, kuru atvēršana inficē datoru un dod iespēju izkrāpt internetbankas autorizācijas datus – Latvijā ir plaši izplatīta. Gan bankas, gan citas institūcijas māca savus klientus uzmanīties no šādām krāpnieciskām aktivitātēm, tomēr ir iedzīvotāji, kas uz tām „uzķeras”. Tādējādi jāsaprot, ka, iespējams, nav pamata gandarījumam par to, ka ar šo problēmu ir saskāries tik neliels iedzīvotāju skaits un ka tas var liecināt arī par faktu, ka daļā gadījumu konfidencialo datu zādzība nav pamanīta.

Pamatu bažām rada arī „DNB Latvijas barometra” pētījumā atklātais fakts, ka tikai puse respondentu savos datoros izmanto pretvīrusu programmas. Tā kā konfidencialu datu zādzība ļoti bieži saistās tieši ar datoru inficēšanu ar vīrusu jeb ļaunatūru, tik zema pretvīrusu lietotāju proporcija liecina, ka sabiedrības izglītošana drošību internetā ir intensīvi jāturpina.

Baiba Kaškina, CERT.lv vadītāja

CERT.LV katru dienu griežas datora lietotāji, kuri tikuši pakļauti tādiem uzbrukumu veidiem kā mēstules, datorvīrusi, tīkla konfigurācijas kļūdas u.c. Diemžēl lietotāji paši bieži vien neapzinās, ka ir kļuvuši par uzbrukuma upuriem, jo ne vienmēr iestājas tūlītējas sekas vai materiāli zaudējumi. Par krāpniecību var saukt arī aicinājumu aizpildīt aptauju internetā, kura vēlāk nosūta lietotāja datus mēstuļotāju datu bāzēm.

Jāteic, ka CERT.LV pieredze saistībā ar incidentu novēršanu liecina, ka iedzīvotāji aktīvi interesējas par iespēju griezties policijā, taču realitātē tikai mazs procents izmanto šo iespēju, jo krāpniecībai internetā bieži vien ir grūti pierādīt noziedzīga nodarījuma sastāvu.

Artūrs Lavrenovs, Latvijas Universitātes pasniedzējs

Preču piegāde un tirdzniecība

Ja prece ir iegādāta internetā un tā nav saņemta, bojāta vai neatbilstoša aprakstam, tas vēl nenozīmē, ka ir notikusi krāpšana. Piemēram, no Ķīnas preces var aizkavēties (svētku sezonā līdz pat 3 mēnešiem), pazust vai tikt bojātas nekvalitatīvu pasta pakalpojumu rezultātā. Ja šāda situācija ir radusies, tad būtu jāvērtē preču iegādes vietnē vai izmantotajā maksājumu sistēmā, bieži vien šajās organizācijās ir pircēju aizsardzības sistēma. Lielisks piemērs tam ir Latvijā populārākā tiešsaistes izsoļu vietne eBay un maksājumu sistēma Paypal. Šīm divām organizācijām ir automatizētas pretenziju iesnieguma sistēmas, ja ir radusies problēma, tad pircējam ir jāiesniedz noteiktajos termiņos sava pretenzija, tādēļ bieži vien krāpnieciskos gadījumos pārdevējs mēdz lūgt nogaidīt, izmantojot dažādus aizbildinājumus, taču tajos nevajadzētu ieklausīties. Šajās divās sistēmās gandrīz vienmēr pircējam tiek atdota samaksātā nauda pilnā apjomā. Tādēļ pirms pirkuma veikšanas būtu jāizpēta, vai vietne vai arī izmantotā maksājuma sistēma aizsargā pircēja intereses. Ja uz abiem jautājumiem atbilde ir - nē, tad būtu jāizvairās no pirkuma veikšanas.

ES dalībvalstīs reģistrēto interneta veikalu un tā pircēju attiecības regulē direktīva 2011/83/ES, kas aizsargā pircēja intereses, un ja šīs intereses tiek pārkāptas, pircējs var vērsties Eiropas Patērētāju informēšanas centrā.

Ja darījums ir noticis ar Latvijas interneta veikalu vai fizisku personu, tad atkarībā no situācijās upurim ir jāvērtē PTAC, policijā vai jārisina problēma civiltiesiskā kārtā. Tas ir saistīts ar to, ka, ja maksājums ir veikts, izmantojot bankas pārskaitījumu, to atdot atpakaļ var tikai saņēmējs brīvprātīgā kārtā.

Tikmēr, ja neviena no aprakstītajām situācijām neatbilst jūsējai, tad zaudēto naudu, ticamākais, neizdosies atgūt.

Preču tirdzniecības gadījumā internetā Latvijas pārdevēju intereses ir aizsargātas mazāk nekā pircēju. Ja prece tiek tirgota ārzemju pircējiem, izmantojot populāras un pircējiem drošas vietas, piemēram, jau minēto eBay, tad pircēji var iesniegt nepamatotu pretenziju, bet taisnība jāpierāda pārdevējam, ko realitātē izdarīt ir ļoti grūti. Pārdevējs var aizsargāt savas intereses, izmantojot maksājuma veidus, kurus pircējs nevar vienkārši atcelt, piemēram, bankas pārskaitījumu, dokumentējot sūtījumu un veicot ierakstītu sūtījumu.

Krāpniecība

Vienīgais, ko ir vērts pieminēt par naudas izkrāpšanu, ir tas, ka neviens internetā un arī reālajā dzīvē nemēģinās pierunāt jūs ņemt viņa naudu. Ja saņemat līdzīgus piedāvājumus internetā, tad tie ir jāignorē. Ja krāpnieks atrodas ārzemēs, tad Latvijas policija ir praktiski bezspēcīga un zaudēto naudu ticamākais atgriezt neizdosies. Vienīgā iespēja ir mēģināt atgūt naudu ar maksājumu sistēmas palīdzību (minēts iepriekš), bet šādi krāpnieki parasti izvēlas tādas sistēmas, kas naudu sūtītājam neatdod, piemēram, Western Union, Paysafecard, ko izmantoja “Policijas vīruss”, un Bitcoin decentralizēto kriptovalūtu. Ja jebkādā kontekstā jums ir jālieto šāda veida maksājuma sistēmas, tad ir jābūt īpaši piesardzīgiem, tā varētu būt indikācija, ka pret jums tiek mēģināts veikt krāpnieciskas darbības. Ja krāpnieks tomēr atrodas Latvijā, jums ir jāvērtē policijā.

Vispārējā drošība mājas lietotājiem

Labā prakse mājas lietotājiem nosaka, ka vajadzētu iestatīt automātisku operētājsistēmas un uzstādīto programmu atjaunināšanu. Lietot pretvīrusu programmatūru, kas arī tiek automātiski atjaunināta. Neatvērt nezināmus pielikumus un saites, kas saņemtas e-pastos, sociālajos tīklos un tiešsaistes tērzēšanā. Tomēr arī tas pilnībā negarantē, ka lietotāja dators netiks inficēts, piemēram, kāda uzticama vietne var tikt uzlauzta un tajā ievietota jauna ļaunatūra, ko pretvīrusu programmas vēl nepazīst. Rezultātā lietotāji, kas pilnībā seko labai praksei, vienalga tiek inficēti. Tas saistās ar to, kā pretvīrusu programmatūra patlaban darbojas, tai ir melnais saraksts ar jau zināmiem ļaunatūras marķieriem un aizdomīgu darbību kopumu, bet kibernetizēti apzināti modificē ļaunatūru, lai tā nebūtu atrodama šajos melnajos sarakstos. Problēma ir tik būtiska, ka patlaban drošības programmatūras izstrādātāji sāk veidot jaunus risinājumus, kas izmanto baltos sarakstus un ļauj palaist tikai

pārbaudītas programmas, kas paaugstina gala lietotāja drošību. Ticami, ka šādi risinājumi pēc vairākiem gadiem būs pieejami arī mājas lietotājiem.

Būtu vērts pieminēt, ka ar internetbanku drošību Latvija salīdzinoši ar pārējo pasauli ir labā līmenī. Tas tāpēc, ka mūsu bankas izmanto divfaktoru autentifikāciju, papildu parolei izmantojot kodu kartes vai kodu kalkulatorus, lai apstiprinātu pārskaitījumus, kā arī ar Latvijas iedzīvotāju mazo skaitu. Rezultātā ir maz ļaunatūras, kas mēģina nozagt naudu no internetbankām, un tā parasti ir visai vienkārša, piemēram, SEB gadījumā pagājušā gada nogalē pieprasot maksājuma apstiprinājuma kodu, ieejot internetbankā. Ar maksājuma kartēm problēma ir globālāka - bieži norēķinoties internetā vai fiziski izmantojot karti, tās dati var tikt nozagti neatkarīgi no lietotāja piesardzības. Šādā gadījumā upurim pēc iespējas ātrāk ir jāvēršas savā bankā, lai pieprasītu kartes bloķēšanu un līdzekļu atmaksu, tādēļ karšu lietotājiem vajadzētu pārbaudīt veiktās operācijas vismaz reizi nedēļā vai izmantot bankas SMS paziņojumus par izejošajiem maksājumiem. Ja tiek lietotas starptautiskas tiešsaistes maksājuma sistēmas, tad riski ir lielāki, jo ir ļaunatūra, kas speciāli izstrādāta šo sistēmu kontu apzagšanai un daļa šo sistēmu neparedz atdot upurim nozagtos naudas līdzekļus. Lietotājam vajadzētu izpētīt, kādus papildu drošības iestatījumus izmantotā sistēma piedāvā, piemēram, vai ir maksājuma apstiprinājumu kodu izsūtīšana ar SMS palīdzību.

Pēdējos gados mājas lietotājiem aktuālāka ir kļuvusi datu rezerves kopiju veidošana uz ārējiem datu nesējiem vai mākonī. Ja pirms dažiem gadiem galvenais risks bija cieta disku sabojāšanās, tad pašlaik tas ir portatīvo iekārtu nozaudēšana vai nozagšana, kā arī ļaunatūra, kas šifrē datnes un veic izspiešanu. Ja lietotājam rezerves kopiju nav, tad vienīgā iespēja atgūt informāciju ir maksāt izpirkuma naudu.

Apsūdzēto kibernoziegumos izdošanu

Ar šādu apsūdzēto izdošanu saistās daudzas problēmas, pirmkārt, apsūdzētais var nebūt nekad pat pabijis valstī, kas pieprasa viņa izdošanu, un varbūt pat nav apzināti vērsis nekādas ļaundabīgas darbības pret šo valsti, bet tajā pašā laikā pārkāpis šīs valsts likumdošanu. Otrkārt, dažādās valstīs likumdošana un sodi atšķiras no Latvijas, un bieži vien tie ir daudz bargāki par tiem, kas tiek piemēroti Latvijā. Treškārt, kvalitatīva aizstāvība tiesā ārzemēs var izmaksāt simtiem tūkstošu eiro, kas var nebūt pieejami apsūdzētajam. Uzskatu, ka Latvijai šādi apsūdzētie būtu jāizdod tikai īpašos gadījumos, kad saņemti un pārbaudīti detalizēti pierādījumi, tajā skaitā ir pierādāms, ka apsūdzētais ir apzināti veicis noziegumu šajā valstī, kā arī Latvijā šis pats nodarījums būtu sodāms ar ilgstošu brīvības atņemšanu. Pašlaik situācija ir tāda, ka kibernoziegumi, kas Latvijā būtu sodāmi ar nosacītu brīvības atņemšanu, piemēram, ASV var izvērsties par dekādi cietumā.

Ilze Murāne, Latvijas Bankas informācijas risku vadītāja, Latvijas Universitātes Datorikas fakultātes pasniedzēja

Drošība internetā ir starp aktuālām tēmām gan Latvijā, gan visā pasaulē, un es priecājos redzēt, ka tā nokļuvusi arī „DNB Latvijas barometra” pētījuma redzeslokā. Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem, vēl pavisam nesenā pagātnē – 2004. gadā – internetu regulāri lietoja mazāk nekā trešdaļa Latvijas iedzīvotāju, bet patlaban interneta lietotāju skaits ir sasniedzis jau aptuveni trīs ceturtdaļas iedzīvotāju. Līdz ar to var droši teikt, ka internets aizvien vairāk ir "sabiedrības spogulis", kurā sastopamas personas ar dažādām, t.sk. ļaunprātīgām interesēm.

Internets ir sabiedriska vieta, kurā visi kopā mācāmies sadzīvot un uzvesties, lai tā būtu pietiekami droša. Kad kāda problēma kļūst sabiedrībai īpaši aktuāla, pamazām tiek rasts arī risinājums, izmantojot gan tehniskus rīkus, gan – izstrādājot noteikumus. Piemēram, ceļu satiksmes noteikumi apmēram simts gadu laikā izauguši no dažām ceļazīmēm un vienkāršiem norādījumiem līdz salīdzinoši sarežģītai sistēmai, ko pamazām apgūst bērni savās pirmajās pastaigās uz ielas, gan padziļināti mācās topošie autovadītāji.

Mūsdienās interneta "noteikumus" cilvēki apgūst ikdienā, un, kā rāda pētījuma dati, nozīmīga interneta lietotāju daļa ir informēti par krāpšanas veidiem, un vairāk nekā 85% aptaujāto ir pratuši izvairīties no šāda veida problēmām. Apmēram puse aptaujāto zina, ka uzmanīgi jāizvēlas vietnes, ko apmeklēt, nevajadzētu publiskot sargājamo informāciju u.c. Vissvarīgākais rīks, lai sevi pasargātu, ir paša galva – domā līdzī, ko dari, kritiski vērtē, vai saņemtā informācija ir ticama.

Tomēr atsevišķas svarīgas aktivitātes, piemēram, lietojumprogrammu un operētājsistēmas atjaunināšana, paroļu maiņa, tiek veiktas ne tik bieži, cik būtu nepieciešams. Iespējams, ka ne katrs respondents ir atpazinis jautājumos šīs darbības, jo datora uzturēšanai tiek izmantota vairāk zinošu cilvēku palīdzība. Jebkurā gadījumā ikvienam ir būtiski apzināties, ka dators, kā arī jebkura ierīce, ko izmanto internetā, ir regulāri jāuztur, atjauninot programmas. Padomu, kā sevi, datoru un telefonu pasargāt, arī var meklēt turpat internetā, piemēram, vietnē <https://www.esidross.lv/>.

Signe Plūmiņa, Datu valsts inspekcijas direktore

Patlaban privātuma un personas datu aizsardzības un drošības jautājumi ir nonākuši sabiedrības darba kārtībā gan nacionālajā, gan starptautiskajā līmenī. Piemēram, Eiropas Savienības līmenī plānotās reformas personas datu aizsardzības jomā ietvaros norisinās darbs pie Vispārējās datu aizsardzības regulas izstrādes, kuras viens no pamatmērķiem ir pielāgot personas datu aizsardzības regulējumu atbilstoši globalizācijai un jauno informācijas tehnoloģiju izmantošanai.

Ļoti svarīgi ir saistībā ar šī pētījuma rezultātiem gan šodien, gan nākotnē adekvāti jeb proporcionāli sabalansēt vairākus rādītājus, kas minēti pētījumā, t.i., aptaujāto iedzīvotāju aktivitāšu apjoma pieaugumu internetā ar atbilstošu informētību par krāpnieciskiem veidiem internetā jeb kopumā informāciju par draudiem un riskiem, izmantojot internetu, kā arī informētību par to, kā sevi pasargāt internetā.

Arī Datu valsts inspekcijas 2014.gada nogalē veiktās iedzīvotāju viedokļa aptaujas rezultāti liecina, ka 54% respondentu uzskata, ka par personas datu aizsardzību, galvenokārt, ir jā rūpējas katram pašam, bet 83% respondentu norādīja, ka par datu aizsardzību noteikti būtu jāizglīto jau bērni skolās.

Ņemot vērā indivīdu aizvien pieaugošo un aktīvo interneta izmantošanu, kas tiek apstiprināts arī ar pētījuma rezultātiem, aizvien grūtāk katram indivīdam nākotnē būs nodrošināt kontroli pār saviem datiem – kurš to izmanto, kurā brīdī un kādam mērķim?

Tādēļ it īpaši internetā ir svarīgi nākotnē aizvien vairāk pievērst uzmanību tieši indivīdu informēšanai par viņu personas datu izmantošanas mērķiem un kam tie tiek nodoti (piemēram, dažāda veida indivīdu aktivitāšu profilēšana komerciāliem mērķiem, t.sk. izmantojot to, ka dažādas sadzīves iekārtas aizvien vairāk tiek savienotas ar internetu). Šādai informēšanai ir jābūt saprotamai, un tieši tā ir svarīga saistībā ar dažādu interneta resursu izmantošanu, piemēram, sociālo tīklu un aplikāciju. Un, pirmkārt, indivīdu informēšana par viņu datu apstrādi ir tieši to komersantu pienākums, kas ir nolēmuši šos datus no personām ievākt un izmantot. Pienākums sniegt indivīdiem pietiekamu un saprotamu informāciju par viņu datu izmantošanu ir viens no personas datu aizsardzības pamatprincipiem. Un it īpaši nākotnē jāpievērš uzmanība tieši bērnu un vecākās paaudzes atbilstošai informēšanai gan par riskiem un drošību Internetā, gan par viņu datu izmantošanu, izmantojot Internetu.

Jānis Sārts, Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas Valsts sekretārs

Latvijas sabiedrība jau ilgstoši ir bijusi aktīva interneta izmantotāja, un rādītājs, ka to lieto trīs ceturtdaļas un vairāk iedzīvotāju ir ļoti pozitīvs. Tiesa, būtu nepieciešams dažādot un paplašināt pakalpojumu klāstu, ko iedzīvotāji, uzņēmumi un arī valsts pārvalde izmanto internetā, tādējādi ļaujot ietaupīt gan laiku, gan naudu.

Pētījums rāda, ka divas trešdaļas Latvijas interneta lietotāju uzskata sevi par labi informētiem par dažādiem apdraudējumiem internetā, tomēr trešdaļa atzīmē, ka viņiem būtu nepieciešamas labākas zināšanas. Lai arī informēto pārsvars ir uz pusi lielāks, taču, kā rāda citi pētījumi un CERT.LV praktiskā pieredze – diemžēl pat tie cilvēki, kuri sevi uzskata par labi informētiem, ir kūtri uz reālu drošības pasākumu īstenošanu, kā, piemēram, antivīrusa atjaunināšanu, legālu programmatūru ielādi, regulāru paroļu maiņu u.tml. Šāda informācija liecina, ka cilvēki līdz galam neizprot apdraudējumu iespējamās sekas viņu finansiālajai un sociālajai drošībai.

Ņemot vērā, ka sociālo tīklu apmeklēšana ir viens no vadošiem motīviem interneta lietošanai Latvijā, ir jāatceras par drošību un privātumu arī šajā vidē. Var palīdzēt princips - nedarīt jeb neteikt virtuālajā vidē to, ko citādi nedarītu arī reālajā dzīvē, piemēram, ievadīt savus personiskos datus nezināmā vietnē vai publiski informēt par ilgstošu fizisko prombūtni.

Gan Informācijas sabiedrības pamatnostādnes, gan Kiberdrošības stratēģijā 2014.-2018. gadam sabiedrības izglītošanas jautājums par virtuālās vides riskiem un drošību ir iezīmēts kā viens no prioritārajiem rīcības virzieniem 2015.gada marts

un vairākas valsts iestādes kā Iekšlietu ministrija, VARAM, CERT.LV un citi kopīgi strādā pie to īstenošanas. Lielu atbalstu sniedz nevalstiskās organizācijas, organizējot tādu izglītojošu projektu un kampaņu kā Drošāka interneta diena, E-prasmju nedēļa un citi līdzīgi pasākumi. Tomēr, lai arī valsts un nevalstiskie partneri aktīvi informē sabiedrību, jebkura interneta lietotāja drošība vispirms ir viņa paša atbildība. Tāpat kā fiziskajā pasaulē, arī virtuālajā vidē apdomīga un uzmanīga noteikumu un likumu ievērošana var pasargāt no nevēlamiem notikumiem un negatīvām sekām. Padomu un jaunākos ieteikumus par rīcību internetā var gūt www.esidross.lv un www.cert.lv mājas lapās.

Ieva Strode, tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centra „SKDS” sociālo un politisko projektu direktore

Vērojot pēdējā laika plašsaziņas līdzekļos izplatītās ziņas, nākas secināt, ka, no vienas puses, iedzīvotāji visādā veidā tiek mudināti izmantot e-pakalpojumus – gan solot papildu ērtības un ietaupītu laiku, gan samazinot iespējas nokārtot lietas citādāk (piemēram, paaugstinot samaksu par darījumiem skaidrā naudā). Un te nu jācitē nesen publicētajā „DNB Latvijas barometra” pētījuma dati, kuri liecina, ka 23% aptaujāto vispār nelieto internetu. Jāpiebilst, ka vecuma grupā no 45 līdz 54 gadiem internetu nelietojot 22% aptaujāto, bet vecuma grupā no 55 līdz 74 gadiem – vairāk nekā puse aptaujāto jeb 55%.

Tas, ka tik liela un aktīva sabiedrības grupa nelieto internetu, nozīmē to, ka ir pāragri atteikties no tradicionālajiem informācijas kanāliem un arī pakalpojumiem. Turklāt, arī analizējot citus šī pētījuma rādītājus, jāsecina, ka gados vecākā iedzīvotāju grupa darbā ar internetu jūtas samērā nedroši. Piemēram, no tiem, kuri ir vecuma grupā no 55 līdz 74 gadiem un izmanto internetu, 48% aptaujāto atzina, ka jūtas vāji informēti par krāpšanas veidiem internetā. Tiesa, minētās vecuma grupas pārstāvji biežāk nekā citu vecuma grupu aptaujātie norādīja, ka nav kļuvuši par krāpšanas upuri internetā. Te gan jāpiebilst, ka arī tie, kuri šajā grupā izmanto internetu, dara to mazāk intensīvi nekā gados jaunāki respondenti.

Tikmēr, runājot par sabiedrības attieksmi pret interneta drošību kopumā, jāteic, ka cilvēki paļaujas paši uz savu ekspertīzi. Izvērtējot, kādas darbības iedzīvotāji veic, lai sevi pasargātu no krāpniecības internetā, visbiežāk aptaujātie norādījuši, ka apmeklē tikai drošas un uzticamas interneta vietnes (55%). Tikmēr drošas un uzticamas pretvīrusu programmas (51%) tiek izmantotas retāk. Jāpiebilst, ka arī citus sarakstā minētos tehniskos līdzekļus – lietojumprogrammu un operētājsistēmu atjaunošanu - izmanto samērā neliela daļa iedzīvotāju. Interesanti, ka tikai 12% aizdomīgās situācijās kontaktējas ar cilvēkiem vai iestādēm (piemēram, bankām), kas lūdz veikt kādas darbības. Uz tā fona 85% interneta lietotāju, kas nekad nav kļuvuši par krāpšanas upuriem internetā, droši vien ir labs rādītājs.

Viesturs Šelmanovs-Plešs, Latvijas interneta asociācijas vadītājs

Pēdējos gados iedzīvotāji, it īpaši gados jauni cilvēki, arvien biežāk izvēlas preces un pakalpojumus iegādāties internetā, līdz ar to arvien lielāka uzmanība jāpievērš drošībai e-vidē, lai persona netiktu apkrāpta internetā.

Tomēr jāsecina, ka medijos arvien biežāk tiek runāts un stāstīts par gadījumiem, kad tiek apkrāpti cilvēki internetā. Katrs gadījums, protams, jāskata atsevišķi, bet kā tipiskākās cilvēku kļūdas, iepērkoties vai veicot naudas darījumus internetā, ir pārāk viegli uzminamu jeb nedrošu paroļu izmantošana, bieži tās tiek atklātas citām personām, cilvēki izvairās lasīt mājas lapu drošības un lietošanas noteikumus, nelieto drošības uzstādījumus, kā arī jāsecina, ka lielai daļai sabiedrības nav izpratnes, kā atpazīt drošas interneta lapas.

Analizējot „DNB Latvijas barometra” pētījumā cilvēku sniegtās atbildes par to, kur viņi vērstos pēc palīdzības, ja tiktu apkrāpti internetā, jāsecina, ka lielākā daļa respondentu uzskata, ka Valsts policija ir vienīgā iestāde, kur vērsties pēc palīdzības, lai atrisinātu radušos situāciju. Tomēr, mēs, Latvijas Interneta asociācijas *Net-Safe Latvia* Drošāka interneta centrs, iesakām ar oficiālu iesniegumu vai elektroniskas vēstules veidā vispirms vērsties pie interneta vietnes, kurā noticis pārkāpums. Bieži šajās vietnēs ir speciāli izveidots e-pasts vai elektroniski aizpildāma forma ziņošanai par pārkāpumiem. Tāpat vienmēr ir iespēja ziņot par notikušo pārkāpumu Patērētāju tiesību aizsardzības centram (PTAC), kas izskata patērētāju tiesību pārkāpumu gadījumus un konsultē iedzīvotājus, kā rīkoties konkrētajā situācijā. Svarīgi, ka PTAC informēs sabiedrību par aizdomīgiem un

negodīgiem uzņēmumiem, kas darbojas interneta vidē, lai aizkavētu, ka tiek apkrāpti citi cilvēki. Jāsaka, ka bieži nepatīkamās situācijas tiek atrisinātas, sadarbojoties cietušajai personai ar interneta vietnes īpašnieku. Tomēr, ja neizdodas atrisināt situāciju, tad jāziņo Valsts policijai. Protams, cilvēkam jāreķinās, ka paies laiks, līdz tiks uzsākta konkrētā gadījuma izmeklēšana.

Nedaudz pārsteidz, ka 25% respondentu norādīja, ka vērstos pie IT speciālista, un 18% respondenti vispār nezina, kur vērsties pēc palīdzības šādās situācijās, kas liek secināt, ka lielai sabiedrības daļai nav informācijas, kur vērsties un kā risināt ar krāpniecību internetā saistītus gadījumus.

Jānis Treijs, Latvijas Atvērto tehnoloģiju asociācijas valdes priekšsēdētājs

Jaunākais „DNB Latvijas barometra” pētījums pievērš auditorijas uzmanību IS drošības tēmai un liek vēlreiz aizdomāties par savu uzvedību, sastopoties ar interneta krāpniecības mēģinājumiem. Respondentu daļa, kas veic vienu vai otru pasākumu, lai sevi pasargātu no krāpniecības, ir ievērojama, tomēr šeit ir vēl ir daudz, kur augt vai arī pētījuma metode nesniedz pareizu priekšstatu. Piemēram, tas, ka antivīrusu programmatūru izmanto tikai 51% respondentu, šķiet, aizdomīgi maz. Vēl interesanti šķiet, tas, ka jautājumā, kur vērstos krāpšanas gadījumā, nav atbildes varianta, ka vērstos pie CERT.LV - pie Latvijā vadošās kiberdrošības iestādes.

„DNB Latvijas barometra” Nr.78 aptaujas tehniskā informācija

PĒTĪJUMA VEICĒJS	Pētījumu centrs SKDS
ĢENERĀLAIS KOPUMS	Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji vecumā no 18 līdz 74 gadiem
PLĀNOTĀS IZLASES APJOMS	1000 respondenti (ģenerālajam kopumam reprezentatīva izlase)
SASNIEGTĀS IZLASES APJOMS	1001 respondents
IZLASES METODE	Stratificētā nejaušā izlase
STRATIFIKĀCIJAS PAZĪMES	Administratīvi teritoriālā
APTAUJAS VEIKŠANAS METODE	Tiešās intervijas respondentu dzīves vietās
ĢEOGRĀFISKAIS PĀRKLĀJUMS	Visi Latvijas reģioni (123 izlases punkti)
APTAUJAS VEIKŠANAS LAIKS	No 13.02.2015. līdz 26.02.2015.

SASNIEGTĀS IZLASES SALĪDZINĀJUMS AR IEDZĪVOTĀJU STATISTIKU

	Respondentu skaits izlasē (%) pirms svēršanas	Respondentu skaits izlasē (%) pēc svēršanas*	LR IeM PMLP ledz. reģ. dati uz 19.02.2015.
KOPĀ	100.0	100.0	100.0

REĢIONS

Rīga	32.7	32.3	32.3
Pierīga	16.7	18.0	18.0
Vidzeme	11.2	10.1	10.1
Kurzeme	12.1	12.9	12.9
Zemgale	11.5	12.1	12.1
Latgale	15.9	14.6	14.6

DZIMUMS

Vīrieši	45.0	47.7	47.7
Sievietes	55.0	52.3	52.3

TAUTĪBA

Latvieši	60.1	58.6	58.6
Citi	39.9	41.4	41.4

VECUMS

18 - 24 g.v.	12.4	11.1	11.1
25 - 34 g.v.	17.2	20.8	20.8
35 - 44 g.v.	17.8	18.8	18.8
45 - 54 g.v.	19.0	19.1	19.1
55 – 74 g.v.	33.7	30.3	30.3

STATUSS

Strādājošie	61.4	63.7
Nestrādājošie	38.6	36.3

IZGLĪTĪBA

Pamatizglītība	10.3	10.3
Vidējā, vidējā profesionālā	64.1	63.9
Augstākā	25.6	25.8

PILSONĪBA

LR pilsoņi	85.9	85.7
Respondenti bez LR pilsonības	14.1	14.3

*Dati tika svērti pēc pazīmēm: reģions, tautība, dzimums, vecums.

„DNB Latvijas barometra” Nr.78 aptaujā izmantotā anketa

I DAĻA - INDIKATORI

N1. Vai, Jūsaprāt, situācija Latvijā kopumā attīstās pareizā vai nepareizā virzienā?

Pareizā	1
Nepareizā	2
Grūti pateikt/ NA	8

N2. Kā Jūs šobrīd vērtējat Latvijas valdības darbu? Vai Jūs ar to esat...

Pilnībā apmierināts	1
Drīzāk apmierināts	2
Drīzāk neapmierināts	3
Pilnībā neapmierināts	4
Grūti pateikt/ NA	8

N3. Kā Jūs novērtētu pašreizējo Latvijas ekonomikas stāvokli? Vai, Jūsaprāt, tas ir...

Ļoti labs	1
Drīzāk labs	2
Viduvējs	3
Drīzāk slikts	4
Ļoti slikts	5
Grūti pateikt/ NA	8

N4. Vai, Jūsaprāt, Latvijas ekonomikas situācija šobrīd kopumā uzlabojas, nemainās vai arī pasliktinās?

Uzlabojas	1
Pasliktinās	2
Nemainās	3
Grūti pateikt/ NA	8

N5. Domājot par Latvijas ekonomikas stāvokli pēc 12 mēnešiem, vai, salīdzinot ar pašreizējo situāciju tas, Jūsaprāt, visdrīzāk būs...

Ievērojami uzlabojies	1
Nedaudz uzlabojies	2
Nebūs mainījies	3
Drīzāk pasliktinājies	4
Ievērojami pasliktinājies	5
Grūti pateikt/ NA	8

N6. Kā Jūs novērtētu savu/ savas ģimenes pašreizējo finansiālo stāvokli? Vai, Jūsaprāt, tas ir...

Ļoti labs	1
Drīzāk labs	2
Viduvējs	3
Drīzāk slikts	4
Ļoti slikts	5
Grūti pateikt/ NA	8

N7. Domājot par Jūsu un Jūsu ģimenes materiālo stāvokli pēc 12 mēnešiem, vai, salīdzinot ar pašreizējo situāciju tas, Jūsaprāt, visdrīzāk būs...

Ievērojami uzlabojies	1
Nedaudz uzlabojies	2
Nebūs mainījies	3
Drīzāk pasliktinājies	4
Ievērojami pasliktinājies	5
Grūti pateikt/ NA	8

N8. Kādas, Jūsaprāt, šobrīd kopumā ir iespējas Latvijā atrast labu darbu? Vai, Jūsaprāt, tās ir...

Ļoti labas	1
Drīzāk labas	2
Viduvējas	3
Drīzāk sliktas	4
Ļoti sliktas	5
Grūti pateikt/ NA	8

II DAĻA – DROŠĪBA INTERNETĀ

S1. Vidēji cik bieži Jūs izmantojat internetu?

Uzmanību intervētājiem – šajā gadījumā ir jāņem vērā arī internets mobilajos telefonos, planšetdatoros utt.

Katru dienu	1	<i>Pāriet pie S2.jautājuma!</i>
Vairākas dienas nedēļā (3-6 dienas)	2	
1-2 dienas nedēļā	3	
Dažas dienas mēnesī	4	
Retāk	5	
Vispār nelietoju	6	<i>Pāriet pie S7.jautājuma!</i>
Grūti pateikt/ NA	8	<i>Pāriet pie S2.jautājuma!</i>

S2. Kādiem nolūkiem Jūs visbiežāk izmantojat internetu? (Izsniegt kartīti S2! Atzīmēt līdz 5 atbildēm!)

Izmantoju e-pastu	1
Apmeklēju sociālos tīklus (twitter.com, facebook.com, draugiem.lv, vkontakte.ru u.c.)	2
Apmeklēju interneta portālus (ziņu, izklaides u.c.), laikrakstu, žurnālu elektroniskās versijas u.c.	3
Meklēju konkrētu informāciju (piemēram, google)	4
Apmaksāju rēķinus ar interneta bankas starpniecību	5
Iepērkos vai pārdodu preces	6
Spēlēju spēles	7
Lasu grāmatas	8
Skatos video klipus, filmas, seriālus, televīziju u.c. tiešsaistē (online)	9
Klausos mūziku tiešsaistē (online)	10
Lejuplādēju audio vai videofailus	11
Izvietēju internetā savus materiālus (video, audio, fotogrāfijas u.c.)	12
Cits variants (<i>norādīt!</i>).....	13
Grūti pateikt/NA	98

S3. Cik informēts Jūs jūtaties par krāpšanas veidiem internetā?

Ļoti labi informēts	1
Drīzāk labi informēts	2
Drīzāk vāji informēts	3
Ļoti vāji informēts	4
Grūti pateikt/NA	8

S4. Vai Jūs kādreiz esat kļuvis par upuri kādam no šiem krāpšanas veidiem internetā?

(Izsniegt kartīti S4! Atzīmēt visas iespējamās atbildes!)

Cietis no identitātes zādzības (piem., izmantojot Jūsu datus, kāds ir darbojies (iepircies) internetā, izveidojis viltus profilu sociālajos tīklos u.c.)	1
„Uzkēries” uz viltus e-pasta vēstuli no bankas	2
„Uzkēries” uz viltus paziņojumu par laimestu	3
„Uzkēries” uz viltus palīdzības lūgumu	4
„Uzkēries” uz viltus investīciju piedāvājumu (piem., kā „ātri kļūt bagātam” internetā)	5
„Uzkēries” uz e-pastu ar linku uz krāpniecisku tīmekļa vietni	6
Ziedojis naudu viltus labdarības organizācijai	7
Neesat saņēmis internetā iegādāto preci	8
Internetā iegādātā prece nav atbildusi solītajam	9
Datorā ir nonācis vīruss, kā rezultāti ir nozagti konfidenciali dati	10
Kāds ir Jūs apkrāpis (apzādzis), izmantojot konfidenciala rakstura informāciju, ko Jūs esat sniedzis internetā (piem., sociālajos tīklos)	11
Cits variants (<i>norādīt!</i>).....	12
Nekad neesmu bijis krāpšanas internetā upuris	13
Grūti pateikt/NA	98

S5. Vai, lai sevi pasargātu no krāpniecības internetā, Jūs esat veicis kādu no šīm darbībām?

(Izsniegt kartīti S5! Atzīmēt visas iespējamās atbildes!)

Apmeklēju tikai drošas un uzticamas interneta vietas	1
Iepērkos tikai drošās un uzticamās interneta vietnēs	2
Neizvietoju konfidencialu informāciju par sevi internetā (piem., sociālajos tīklos u.c.)	3
Neveru vaiņā pielikumus vai linkus nezināmas izcelsmes e-pastos	4
Izmantoju dažādas paroles, mainu paroles	5
Izmantoju pretvīrusu programmatūru	6
Regulāri atjauninu iekārtu lietojumprogrammas	7
Regulāri atjauninu operētājsistēmu (piem., Windows, Mac OS u.c)	8
Izvairos izmantot mākoņpakalpojumus datu glabāšanai (piem., Dropbox u.tml.)	9
Ja man kaut kas šķiet aizdomīgs, pirms veikt kādas darbības, konsultējos ar vairāk pieredzējušiem cilvēkiem	10
Ja man kaut kas šķiet aizdomīgs, pirms veikt kādas darbības, konsultējos ar cilvēkiem/iestādēm, kas it kā lūdz veikt šādas darbības (piem., banku)	11
Cits <i>(norādīt, kas!)</i>	12
Grūti pateikt/NA	98

S6. Gadījumā, ja Jūs tiktu apkrāpts internetā, kur Jūs vērstos? *(Atzīmēt visas iespējamās atbildes!)*

Pie krāpnieka	1
Pie attiecīgās mājas lapas izstrādātāja/uzturētāja	2
Pie Valsts policijas	3
Pie IT speciālista	4
Cits variants <i>(norādīt!)</i>	5
Nekur nevērstos	6
Grūti pateikt/NA	8

S7. Kāda ir Jūsu attieksme pret to, ka Latvijas pilsoņi, kas tiek apsūdzēti kibernoziegumos citās valstīs, tiek izdoti tām tiesāšanai?

Pilnīgi atbalstu izdošanu	1
Drīzāk atbalstu izdošanu	2
Drīzāk neatbalstu izdošanu	3
Pilnīgi neatbalstu izdošanu	4
Grūti pateikt/NA	8

Papildu informācija:

Teika Lapsa

DNB bankas sabiedrisko attiecību vadītāja

Tel. 29161561

E-pasts: teika.lapsa@dnb.lv